

КВАЛІФІКАЦІЙНЕ ОЦІНЮВАННЯ СУДДІВ 2016-2018: ПРОМІЖНІ РЕЗУЛЬТАТИ

КВІТЕНЬ 2019

АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ПІДГОТОВЛЕНО ЕКСПЕРТАМИ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ:

Центр політико-правових реформ	у межах проекту «Посилення ролі громадянського суспільства у забезпеченні демократичних реформ і якості державної влади» за підтримки Європейського Союзу
Фундація ДЕЮРЕ	у межах програми МАТРА за фінансової підтримки Посольства Королівства Нідерланди
ВО «Автомайдан»	у межах Програми сприяння громадської активності «Долучайся!», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та здійснюється Раєт в Україні

АВТОРИ:

Катерина Бутко	експертка ВО «Автомайдан»
Роман Куйбіда	заступник голови правління Центру політико-правових реформ, к.ю.н., член Ради з питань судової реформи, член Громадської ради доброчесності (з лист. 2016)
Роман Маселко	адвокат, член правління ВО «Автомайдан», експерт Фундації ДЕЮРЕ, член Громадської ради доброчесності (з лист. 2016)
Максим Середа	експерт Центру політико-правових реформ, член Громадської ради доброчесності (з лист. 2016)
Роман Смалюк	адвокат, експерт Центру політико-правових реформ, член Громадської ради доброчесності (з груд. 2018)
Галина Чижик	експертка групи з питань судової реформи Реанімаційного пакету реформ (РПР), членкиня Громадської ради доброчесності (з лист. 2016)

Н.В. Більшість авторів цього дослідження є членами Громадської ради доброчесності. Їхній досвід участі і моніторингу процесу кваліфікаційного оцінювання безумовно позначився на висновках цього дослідження. Водночас ці висновки не є офіційною позицією Громадської ради доброчесності і не узгоджувалися з нею.

Зміст цієї публікації є виключною відповідальністю громадських організацій «Центр політико-правових реформ» «Фундація ДЕЮРЕ», «ВО «Автомайдан» і в жодному разі не відображає погляди Європейського Союзу, Посольства Королівства Нідерланди чи Агентства США з міжнародного розвитку (USAID).

ЗМІСТ

ВСТУП	5
I. ПОРЯДОК І МЕТОДОЛОГІЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ОЦІНЮВАННЯ	6
II. ПРОМІЖНА СТАТИСТИКА КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ОЦІНЮВАННЯ	10
III. ІСПИТ ПІД ЧАС КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ОЦІНЮВАННЯ: ВИЯВЛЕНІ ПРОБЛЕМИ	12
Анонімне письмове тестування не показує справжній фаховий рівень суддів	12
Встановлення результатів виконання практичних завдань є непрозорим	14
IV. ПСИХОЛОГІЧНЕ ТЕСТУВАННЯ ПІД ЧАС КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ОЦІНЮВАННЯ: ВИЯВЛЕНІ ПРОБЛЕМИ	15
ВККС не затвердила та не опублікувала професіограму судді	15
Сертифікація однієї з методик психологічного тестування здійснювалася організацією, що має конфлікт інтересів. Інформація щодо сертифікації інших методик приховується	17
Окремі критерії психологічного тестування націлені на підтримку суддів, лояльних до системи і менеджменту	18
Психологічні тести можуть показувати різні результати щодо однієї й тієї самої особи	20
Будь-який зовнішній контроль за балами, що отримують судді за результатами психологічного тестування, відсутній	23
V. СПІВБЕСІДА ПІД ЧАС КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ОЦІНЮВАННЯ: ВИЯВЛЕНІ ПРОБЛЕМИ	24
Співбесіди під час кваліфікаційного оцінювання проходять у конвеєрному режимі.	
Озвучена причина швидких темпів — у нерівності оплати праці	24
Комісія демонструє непослідовність під час оцінки розбіжностей у майнових деклараціях суддів, а також під час оцінки пояснень суддів щодо джерел походження майна	25
Члени Комісії не перевіряють інформацію, яку надають судді під час співбесіди та не вживають заходів для отримання додаткової інформації про доходи суддів	30
Одні й ті самі факти за однакової методології оцінюються по-різному	32
Судді, які не можуть підтвердити законність джерел походження статків, успішно проходять оцінювання	34
Окремі співбесіди проводяться за участю членів ВККС, що мають конфлікт інтересів	35
VI. ВМОТИВОВАНІСТЬ РІШЕНЬ ВККС ЗА НАСЛІДКОМ ОЦІНЮВАННЯ: ВИЯВЛЕНІ ПРОБЛЕМИ	37
ВККС не мотивує свої рішення, лише виставляє бали. Походження більшості балів незрозуміле	37
Відсутність мотивування у рішенні за наслідками кваліфікаційного оцінювання є підставою для його скасування — висновок Верховного Суду	40

VII. УЧАСТЬ ГРД У КВАЛІФІКАЦІЙНОМУ ОЦІНЮВАННІ	41
«Технічне» витіснення ГРД з процесу кваліфікаційного оцінювання суддів	41
Регламент ВККС щодо вимог до висновку ГРД суперечить закону — висновок Верховного Суду	43
ВККС проводила кваліфікаційне оцінювання за відсутності сформованого складу ГРД.	
Легітимність такого оцінювання сумнівна.	44
VIII. ВІДКРИТІСТЬ ТА ПУБЛІЧНІСТЬ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ОЦІНЮВАННЯ	45
Рівень публічності кваліфікаційного оцінювання у порівнянні з конкурсом до Верховного Суду знизився	45
Автоматизована система доступу до суддівських досьє відсутня	48
Опублікування та оновлення більшості суддівських досьє відбувається несвоєчасно	49
ВККС систематично порушує законодавство про доступ до публічної інформації	51
У суддівських досьє прихована частина інформації, яка має бути відкритою відповідно до закону	53
IX. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ОЦІНЮВАННЯ	56
Механізми очищення суддівського корпусу на практиці виявилися не ефективними	56
ВРП зволікає зі звільненнями за наслідками кваліфікаційного оцінювання	60
ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ	61

ВСТУП

У 2016 році в Україні розпочалась процедура кваліфікаційного оцінювання чинних суддів. Станом на 1 січня 2019 р. успішно склав кваліфікаційне оцінювання 2151 діючий суддя, що становить понад 35 % усього суддівського корпусу України.

Саме кваліфікаційне оцінювання є екстраординарною процедурою, яка має метою перевірити усіх суддів на відповідність займаній посаді за трьома критеріями: професійність, доброчесність та професійна етика.

Представники української влади у 2015 році пояснювали потребу у таких надзвичайних заходах поширеністю корупції та некомпетентності серед суддів, майже повною відсутністю довіри до судової системи у громадян, а також негативним досвідом політичного втручання у процедуру призначення суддів у минулому. Вплинули також події Революції Гідності початку 2014 року. Адже саме тоді стало очевидно, що суди виявилися слухняним інструментом, за допомогою якого влада на чолі з В. Януковичем намагалася придушити багатолюдні протести. Зокрема, використовуючи суди, влада масово забороняла мирні зібрання, легалізовувала застосування фізичної сили до демонстрантів, саджала за ґрати активістів та відбирала водійські права в учасників акцій протесту.

Українські судді проходили кваліфікаційне оцінювання у межах трьох процедур: первинного кваліфікаційного оцінювання, кваліфікаційного оцінювання на відповідність займаній посаді та кваліфікаційного оцінювання у межах конкурсу до Верховного Суду. Кожна з цих процедур мала свою специфіку.

Уперше кваліфікаційне оцінювання суддів запроваджене Законом України «Про забезпечення права на справедливий суд» у 2015 році. Згідно з положеннями Закону, усі судді, починаючи з судів вищого рівня, повинні були пройти первинне кваліфікаційне оцінювання на відповідність займаній посаді. Якщо суддя не зміг успішно пройти оцінювання, — його відправляли на навчання до Національної школи суддів України, і лише у разі повторного не проходження оцінювання могли звільнити за порушення присяги судді. Така нелогічна і складна, на перший погляд, процедура, зумовлена відсутністю в Конституції України непроходження кваліфікаційного оцінювання як підстави для звільнення судді.

30 вересня 2016 р. набули чинності зміни до Конституції України (щодо правосуддя) та нова редакція Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Ці зміни передбачили обов'язкове проведення кваліфікаційного оцінювання усіх суддів на заміну первинному кваліфікаційному оцінюванню, передбаченому Законом «Про забезпечення права на справедливий суд». Обов'язок пройти таке оцінювання не поширюється на суддів, що раніше пройшли первинне кваліфікаційне оцінювання.

Відмінністю нового оцінювання є, зокрема те, що не підтвердження суддею здатності здійснювати правосуддя у відповідному суді за критеріями компетентності, доброчесності або професійної етики є підставою для звільнення його з посади. Суттєвою новацією є також запровадження у межах оцінювання психологічного тестування суддів, покликаного допомогти у встановленні особистих морально-психологічних якостей суддів та перевірки їх загальних здібностей.

¹ Формування нового Верховного Суду: ключові уроки. Аналітичний огляд / Р. Куйбіда, Б. Малишев, Р. Марусенко, Т. Шепель. — К.: Надруковано ФОП Любуцін С.О., 29 с.

За новою процедурою проходило також оцінювання суддів у межах конкурсу до Верховного Суду. Однак на відміну від кваліфікаційного оцінювання на відповідність займаній посаді, визнання судді таким, що не підтвердив здатності здійснювати правосуддя у Верховному Суді саме по собі не несло жодних негативних наслідків для судді. Суддя лише втрачав можливість перемоги у конкурсі.

Натомість судді, які за результатами конкурсу визнані такими, що підтвердили здатність здійснювати правосуддя у Верховному Суді, вважаються такими, що склали кваліфікаційне оцінювання.

Детальніше про результати кваліфікаційного оцінювання у межах конкурсу до Верховного Суду можна дізнатися ознайомившись з виданням [«Формування нового Верховного Суду: ключові уроки»](#)¹. Це дослідження зосереджене передусім на проміжних результатах кваліфікаційного оцінювання на відповідність займаній посаді.

I. ПОРЯДОК І МЕТОДОЛОГІЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ОЦІНЮВАННЯ

Кваліфікаційне оцінювання проводить Вища кваліфікаційна комісія суддів України (далі — ВККС) з метою визначення здатності судді здійснювати правосуддя у відповідному суді за визначеними законом критеріями (ч. 1 ст. 83 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Кваліфікаційне оцінювання на відповідність займаній посаді мають пройти всі судді, яких призначено на посаду строком на п'ять років або обрано суддею безстроково до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», тобто до 30 вересня 2016 р. Виняток становлять судді, щодо яких за наслідками первинного кваліфікаційного оцінювання встановлена їх відповідність займаній посаді.

Під час кваліфікаційного оцінювання здійснюється перевірка відповідності судді займаній посаді за критеріями компетентності (професійної, особистої, соціальної тощо), професійної етики та доброчесності.

Оцінювання проходить у два етапи:

1. складення іспиту;
2. дослідження досьє та проведення співбесіди.

Відповідно до [Положення](#) про порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання, показники відповідності кваліфікаційного оцінювання та засоби їх встановлення (далі — Положення) етап «іспит» є основним засобом встановлення² відповідності судді критерію професійної компетентності. Він проводиться з урахуванням інстанційності та спеціалізації суду, в якому займає посаду суддя, для чого були розроблені окремі [програми](#) іспитів.

Цей етап складається з двох стадій:

1. складення анонімного письмового тестування, яке полягає у виборі учасником іспиту однієї із запропонованих у тестовому завданні відповідей. Завдання формуються шляхом генерації із бази тестових запитань;
2. виконання практичного завдання, яке полягає у підготовці рішення суду та/або продовження викладення запропонованого рішення на підставі матеріалів судової справи.

Для кожної зі стадій та для етапу «іспит» в цілому Комісія визначає мінімально допустимі бали. У випадку, якщо суддя не набрав мінімально допустимий бал за складення анонімного письмового тестування, він не допускається до виконання практичного завдання, але якщо суддя не набрав такий бал за результатами виконання практичного завдання, то він допускається до наступного етапу оцінювання, у випадку, якщо він набрав мінімально допустимий бал за весь етап (який встановлений у розмірі 50% від максимально можливого балу).

Якщо суддя не набрав мінімальний бал за результатами проходження етапу «іспит», то він припиняє участь в оцінюванні та визнається таким, що не відповідає займаній посаді та підлягає звільненню.

² Положення про порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання, показники відповідності кваліфікаційного оцінювання та засоби їх встановлення від 03.11.2016 №143/зп-16 (у редакції рішення ВККС від 13.02.2018 № 20/зп-18) / [Електронний ресурс] // <https://vkksu.gov.ua/ua/ociniuvannia-suddiw/dokumenty/polojiennia-pro-poriadok-ta-mietodologiiu-kwalifikacijogo-ociniuvannia-pokazniki-widpowidnos-ti-kriteriiam-kwalifikacijogo-ociniuvannia-ta-zasobi-ich-wstanowliennia1/>

³ Регламент Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 13.10.2016 №81/зп-16 (зі змінами) / [Електронний ресурс] // <https://www.vkksu.gov.ua/userfiles/doc/reglament2018.pdf>

Відповідно до закону, ВККС має право запровадити тестування з метою перевірки особистих морально-психологічних якостей, загальних здібностей, а також застосовувати інші засоби встановлення відповідності судді критеріям кваліфікаційного оцінювання (ч. 3 ст. 85 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Комісія скористалася цим правом у межах поточного кваліфікаційного оцінювання. Так, за рішенням Комісії проводиться тестування особистих морально-психологічних якостей та загальних здібностей для оцінювання особистої, соціальної компетентності, професійної етики та доброчесності судді. Тестування полягає у проходженні суддями психологічних тестів та співбесіди з психологом.

Наступний етап — «Дослідження досьє та проведення співбесіди». Під час цього етапу Комісія досліджує статистику розгляду справ суддею, його діяльність щодо підвищення фахового рівня, висновок про підсумки психологічних тестувань судді, відповідність способу життя, витрат і майна судді та членів його сім'ї задекларованим доходам, поведінку судді та інші фактори.

Цей етап також складається з двох стадій:

- 1) дослідження досьє, яке полягає у систематизації, аналізуванні, збиранні, уточненні даних досьє судді та здійснюється одним із членів ВККС, який готує доповідь;
- 2) співбесіда, яка полягає в обговоренні результатів дослідження досьє та проходить у такому порядку:
  - a. оголошення доповіді за результатами дослідження досьє;
  - b. надання судді можливості доповнити, уточнити чи спростувати оголошену в доповіді інформацію;
  - c. послідовне обговорення з суддею показників, оцінювання яких потребує уточнення, з метою прийняття остаточного рішення щодо відповідності судді займаній посаді.

Співбесіда проходить під час засідання Комісії. Згідно з [Регламентом ВККС³](#) та [Положенням](#), проведення оцінювання на відповідність займаній посаді Комісія здійснює у складі колегії. Проте, якщо стосовно такого судді до Комісії надійшов висновок Громадської ради доброчесності (далі — ГРД), то рішення про відповідність судді займаній посаді може бути прийняте лише у випадку, якщо за таке рішення проголосують не менше ніж 11 членів ВККС, тобто таке рішення може бути прийняте виключно на пленарному засіданні.

Всього під час оцінювання суддя може набрати 1 000 балів, з них за критерієм професійної компетентності — 300 балів, особистої та соціальної компетентності — по 100 балів, за критерієм професійної етики та доброчесності — по 250 балів. У випадку наявності доказів невідповідності судді вимогам професійної етики/доброчесності – за цими критеріями виставляють 0 балів.

За результатами кваліфікаційного оцінювання щодо відповідності судді займаній посаді, Комісія ухвалює одне з рішень:

- 1) рішення про відповідність судді займаній посаді — ухвалюється у разі отримання суддею мінімально допустимого і більшого бала за результатами іспиту, а також більше 67% від суми максимально можливих балів за результатами кваліфікаційного оцінювання всіх критеріїв (тобто більше 670 балів) за умови отримання за кожен з критеріїв бала більшого за 0;

- 2) рішення про невідповідність судді займаній посаді. Таке рішення є підставою для внесення Комісією подання до Вищої ради правосуддя (далі — ВРП) про звільнення судді з посади;
- 3) рішення про припинення кваліфікаційного оцінювання. Таке рішення Комісія може прийняти у разі порушення суддею порядку проведення іспиту;
- 4) рішення про зупинення кваліфікаційного оцінювання. Таке рішення ВККС може ухвалити у разі повідомлення судді про підозру у вчиненні кримінального правопорушення та зобов'язана зробити це, у разі якщо орган, що здійснює дисциплінарне провадження стосовно судді, ухвалить рішення щодо накладення дисциплінарного стягнення у виді подання про звільнення судді з посади.

II. ПРОМІЖНА СТАТИСТИКА КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ОЦІНЮВАННЯ

⁴ Лист Вищої кваліфікаційної комісії суддів України № с-5262/18 / [Електронний ресурс] // https://drive.google.com/file/d/1ZKKpA6ynGB8_33Qp5Bp-6bOlaGgiu5AY9/view

⁵ Список суддів, стосовно яких за результатами співбесіди з Комісією завершено проведення кваліфікаційного оцінювання на відповідність займаній посаді (станом на 30.11.2018) / [Електронний ресурс] // <https://drive.google.com/file/d/1gFhbzdcCWpBcqDbSWTCP1QVs4B-clU3Z2/view?usp=sharinghttps://drive.google.com/drive/u/0/my-drive>

За різними процедурами кваліфікаційне оцінювання успішно пройшов 2151 чинний на момент проходження оцінювання суддя. З них 1627 суддів склали кваліфікаційне оцінювання у межах оцінювання на відповідність займаній посаді (за Законом «Про судоустрій і статус суддів» 2016 року), 288 суддів — у межах первинного кваліфікаційного оцінювання (за Законом «Про забезпечення права на справедливий суд» 2015 року), 236 суддів — під час першого конкурсу до Верховного Суду.

Не підтвердили відповідність займаній посаді за наслідками кваліфікаційного оцінювання 172 судді. З них 28 — у межах первинного кваліфікаційного оцінювання (6 суддів не з'явилися на іспит або співбесіду), 144 — у межах кваліфікаційного оцінювання на відповідність займаній посаді.

З 22 суддів, направлених на навчання, 9 — пройшли процедуру кваліфікаційного оцінювання повторно: 4 — визнані такими, що підтвердили здатність здійснювати правосуддя, а щодо 5 — внесено подання про їх звільнення з посади⁴.

Згідно з даними сайту Вищої ради правосуддя, станом на початок 2019 року Рада звільнила 3-ох з цих 5 суддів.

Таким чином, за наслідками первинного кваліфікаційного оцінювання, визначеного Законом «Про забезпечення права на справедливий суд», лише 0,8% суддів втратили свою посаду у зв'язку з негативними результатами оцінювання і ще 0,5% ризикують її втратити у майбутньому.

Станом на 1 січня 2019 р. кваліфікаційне оцінювання закінчено щодо 1 771 судді. З них 92% або 1 627 суддів підтвердили відповідність займаній посаді, 8% або 144 судді визнано такими, що не відповідають займаній посаді (дані на підставі відповіді ВККС на запит щодо результатів оцінювання станом на 30 листопада 2018 р. та підрахунків на сайті ВККС за грудень 2018 р.)⁵. Крім того, щодо 360 суддів Комісія почала процедуру співбесід, однак не встигла прийняти кінцевого рішення

РЕЗУЛЬТАТИ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ОЦІНЮВАННЯ

1627 ПРОЙШЛИ КВАЛІФІКАЦІЙНЕ ОЦІНЮВАННЯ

74 НЕ ПРОЙШЛИ КВАЛІФІКАЦІЙНЕ ОЦІНЮВАННЯ (ПРОФЕСІЙНИЙ КРИТЕРІЙ)

70 НЕ ПРОЙШЛИ КВАЛІФІКАЦІЙНЕ ОЦІНЮВАННЯ (ПРОФЕСІЙНИЙ КРИТЕРІЙ, ЕТИКА, ДОБРОЧЕСНІСТЬ)

Найвищий бал за результатами кваліфікаційного оцінювання набрала суддя Апеляційного суду Дніпропетровської області О. Джерелейко — 906 балів. Це одна з двох суддів, які за результатами оцінювання набрали понад 90% від загальної кількості балів.

Серед суддів, що не змогли успішно пройти оцінювання, 51% або 74 судді не склали іспит на відповідність займаній посаді. Ще 49% або 70 суддів за результатами оцінювання набрали менше 670 балів — тобто менше, ніж мінімально допустимий бал, встановлений Комісією.

Таким чином, 4% суддів не склали кваліфікаційне оцінювання через недостатній професійний рівень, ще 4% за сукупністю показників професійної етики, доброчесності та компетентності.

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Абсолютна більшість суддів за наслідками кваліфікаційного оцінювання підтверджує свою відповідність займаній посаді. Водночас 4% суддів не склали кваліфікаційне оцінювання через недостатній професійний рівень, ще 4% за сукупністю показників професійної етики, доброчесності та професійності.

III. ІСПИТ ПІД ЧАС КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ОЦІНЮВАННЯ: ВИЯВЛЕНІ ПРОБЛЕМИ

АНОНІМНЕ ПИСЬМОВЕ ТЕСТУВАННЯ НЕ ПОКАЗУЄ СПРАВЖНІЙ ФАХОВИЙ РІВЕНЬ СУДДІВ

⁶ Інформація щодо результатів складання суддями, стосовно яких визначено результати першого етапу кваліфікаційного оцінювання «Іспит», анонімного письмового тестування під час іспиту у межах процедури кваліфікаційного оцінювання на відповідність займаній посаді (станом на 19.12.2018) / [Електронний ресурс] // <https://drive.google.com/file/d/0B-tlqIVNV3hbOWNUcHR-1NE9SSy13SmRheDhfdHdtZnN3SE9l/view>

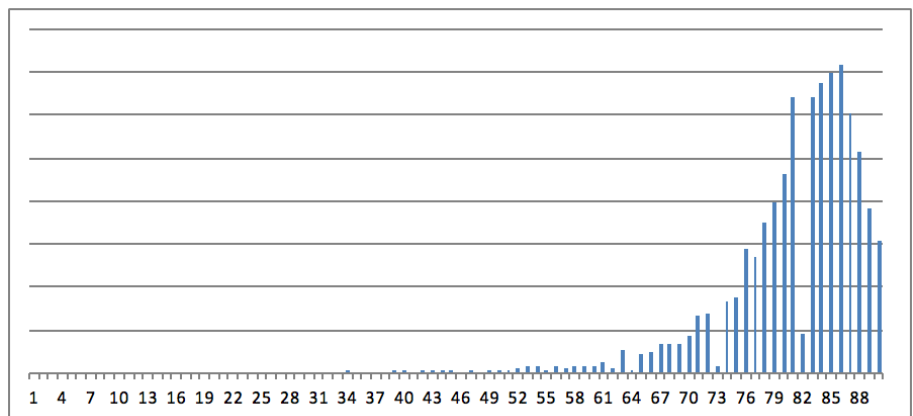
⁷ Результати анонімного письмового тестування, складеного 16.02.2017 на етапі іспиту під час кваліфікаційного оцінювання у межах процедури конкурсу на зайняття вакантної посади судді Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду / [Електронний ресурс] // <https://vkksu.gov.ua/userfiles/kas1.pdf>

Згідно з п. 5.1.1.1 [Положення](#), одним із критеріїв професійної компетентності є рівень знань у сфері права, який перевіряється за допомогою анонімного письмового тестування та оцінюється у 90 балів. Мінімально допустимий бал Комісія встановила на рівні 45 балів (50%).

За [даними](#) ВККС, з 4 158 осіб, які склали анонімне письмове тестування у межах процедури кваліфікаційного оцінювання, 4 149 або 99,8% пройшли його успішно⁶.

Більше того, понад 62% суддів за результатами анонімного письмового тестування вказали понад 90% правильних відповідей, 91% суддів — понад 80% правильних відповідей, тобто набрали бали близькі до максимального (детальніше див. діаграма 1).

ДІАГРАМА 1. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ЗА НАСЛІДКАМИ АНОНІМНОГО ПИСЬМОВОГО ТЕСТУВАННЯ

Такий розподіл балів свідчить про те, що крива стандартного нормального розподілу ([розподіл Гауса](#)) значно зміщена вправо. Це означає, що тестування професійних здібностей під час кваліфікаційного оцінювання на відповідність займаній посаді виявилось занадто легким для абсолютної більшості суддів і не дозволяє виділити суддів, що мають низький, середній, високий чи дуже високий фаховий рівень.

Ці дані контрастують з результатами анонімного письмового тестування під час конкурсу до Верховного Суду. Наприклад, за [результатами](#) анонімного письмового тестування кандидатів на посаду судді Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду лише 7 % кандидатів вказали понад 90% правильних відповідей, 51% суддів — понад 80% правильних відповідей⁷.

Ймовірною причиною таких результатів є те, що база тестових завдань кваліфікаційного оцінювання тривалий час знаходиться у відкритому доступі, а [Відповіді](#) систематизовані на спеціалізованих сайтах та доступні для кожного.

Відповіді на тестові запитання для проведення кваліфікаційного іспиту суддів з цивільної спеціалізації в 2018 році

🕒 No Comments

Вищою кваліфікаційною комісією суддів України затверджено **тестові запитання** для проведення іспитів у межах кваліфікаційного оцінювання суддів місцевих та апеляційних судів в 2018 році.

Пропонуємо ознайомитись з обґрунтованими відповідями по основам тестових питань з цивільної спеціалізації місцевих судів!

🔍 3 1 по 100 питання

🔍 3 101 по 200 питання

🔍 3 201 по 300 питання

🔍 3 301 по 400 питання

🔍 3 401 по 500 питання

Натомість для цілей конкурсу до Верховного Суду ВККС використовує удвічі більшу базу тестових завдань, а часу на підготовку до них у конкурсантів менше, оскільки така база публікується за відносно невеликий проміжок часу (близько 2-х місяців) перед іспитами.

Таким чином, можна зробити висновок, що анонімне письмове тестування під час кваліфікаційного оцінювання не показує справжній фаховий рівень суддів. Скласти його з високим результатом може навіть особа, що не має юридичної освіти, якщо виділить деякий час на запам'ятовування відповідей, що знаходяться у відкритому доступі.

Для того, щоб уникнути такого результату рекомендуємо або значно збільшити базу тестових завдань, що публікується або взагалі відмовитись від їх публікування. Так, якщо кількість завдань збільшиться хоча б до кількох тисяч, їх неможливо буде вирішити лише шляхом механічного запам'ятовування відповідей, навіть якщо вони будуть систематизовані та опубліковані в мережі Інтернет.

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Анонімне письмове тестування не показує справжній рівень фахової підготовки суддів. Лише 10 суддів з майже 5 тис. не склали тестування, натомість більшість суддів мають показники близькі до максимальних.
2. Слід значно збільшити кількість основ тестових завдань, що публікується для цілей анонімного письмового тестування.
3. Варто переглянути питання, які використовуються для перевірки професійних знань суддів. Тестування має ранжувати суддів відповідно до рівня їх знань. Тести, які більшість суддів складають на показними близькі до максимальних не відповідають цій вимозі.

ВСТАНОВЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ Є НЕПРОЗОРИМ

⁸ РПР вимагає від ВККС оприлюднити роботи та оцінки кандидатів на посади суддів Верховного Суду / [Електронний ресурс] // <https://rpr.org.ua/news/rpr-vymahaje-vid-vkks-oprylyudnyty-roboty-ta-otsinky-kandydativ-na-posady-suddiv-verhovnoho-sudu/>.

⁹ Маніпуляції з результатами конкурсу до Верховного Суду: статистичні докази / Блог Михайла Жернакова / [Електронний ресурс] // <https://blogs.pravda.com.ua/authors/zhernakov/58e4a2e32738e/f>.

Під час першого конкурсу до Верховного Суду громадськість неодноразово [закликала](#) ВККС опублікувати практичні завдання для кандидатів до Верховного Суду, їхні роботи, а також оцінки членів Комісії за результатами конкурсу⁸. Вимоги щодо опублікування робіт та оцінок були зумовлені, зокрема тим, що [аналіз](#) результатів демонстрував видимі відхилення від кривої нормального розподілу результатів або, іншими словами, свідчив про високу ймовірність втручання у визначення результатів⁹.

Під час конкурсу до Верховного Суду вимога забезпечити прозорість оцінювання практичних завдань була [проігнорована](#) Комісією.

Проблема залишилася актуальною і під час кваліфікаційного оцінювання. Так, ВККС засекретила виконані суддями практичні завдання, методологію їх оцінювання, оцінки кожного члена Комісії, який перевіряв роботи. Хоча [методологія](#) оцінювання містить детальний розподіл балів, які суддя може отримати за кожним із критеріїв та підкритеріїв оцінювання, ВККС оприлюднює лише фінальний бал, який отримує суддя.

Такий підхід ВККС унеможливує будь-який зовнішній контроль за відсутністю зловживань на етапі перевірки практичних завдань. Ураховуючи наявність математично обґрунтованих сумнівів щодо наявності втручання в оцінювання результатів практичних завдань, Комісії правильно було б потурбуватися про розвіяння будь-яких сумнівів щодо достовірності результатів оцінювання.

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Перевірка практичних завдань під час кваліфікаційного оцінювання відбувається не прозоро. Текст практичних робіт суддів не публікується, так само як і результати оцінювання цих робіт кожним з членів ВККС.
2. Рекомендуємо забезпечити опублікування практичних робіт суддів та оцінок членів Комісії.

IV. ПСИХОЛОГІЧНЕ ТЕСТУВАННЯ ПІД ЧАС КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ОЦІНЮВАННЯ: ВИЯВЛЕНІ ПРОБЛЕМИ

ВККС НЕ ЗАТВЕРДИЛА ТА НЕ ОПУБЛІКУВАЛА ПРОФЕСІОГРАМУ СУДДІ

Під час кваліфікаційного оцінювання усі кандидати, що набрали прохідний бал під час іспиту, проходять тестування особистих морально-психологічних якостей і загальних здібностей. У межах кваліфікаційного оцінювання ВККС використала ті самі методики, що й під час конкурсу до Верховного Суду:

1. «General skills test» — досліджував рівень логічного, абстрактного та вербального мислення суддів;
2. «HCS Integrity Check» — перевіряв доброчесність судді, стійкість робочої мотивації тощо;
3. «BFQ-2» — визначав емоційну стабільність судді, його рішучість та комунікативність;
4. «MMPI-2» — виявляв стресостійкість судді та психологічні ризики у зв'язку з перебуванням на посаді.

Як і під час конкурсу до Верховного Суду, після складення усіх 4-ох тестів судді спілкуються з професійним психологом для уточнення результатів та остаточного визначення рівнів показників, що вимірюються тестами. За результатами спілкування з суддею психологи складають [висновок](#) про підсумок тестувань, який передається Комісії. У свою чергу ВККС переводить показники висновку у бальну шкалу та визначає підсумкові бали, які отримав суддя за результатами тестування особистих морально-психологічних якостей і загальних здібностей.

Результати психологічного тестування мали б показувати, наскільки суддя відповідає професіограмі — портрету (вимогам), якому (яким) має відповідати особа, що працює або хоче працювати суддею.

Незважаючи на [зауваження](#) громадськості та експертів-психологів, висловлених за результатами конкурсу до Верховного Суду, ВККС не затвердила та не оприлюднила професіограму судді під час кваліфікаційного оцінювання.

У результаті Комісія оцінює суддів на відповідність портрету, який утаємничений як від суддів, так і від громадськості.

¹⁰ «Втаємниченість», чи маємо проблему № 3 психологічного тестування / Сергій Мудрук — Livejournal / [Електронний ресурс] // <https://ua-testolog.livejournal.com/4517.html>

¹¹ Лист Вищої кваліфікаційної комісії суддів України № С-5261/18 від 26.09.2018 / [Електронний ресурс] // <https://drive.google.com/file/d/1vN4SpZs-gRueW1c54lkVdkuMfU9enAih/view>

Ось як під час проведення конкурсу до Верховного Суду [коментував](#) цю ситуацію Президент Міжнародної громадської організації «Універсальна екзаменаційна мережа UENet» С. Мудрук:

«Я відмовляюся розуміти, як можна в публічному державному конкурсі виставляти бали за ступінь відповідності еталону, і при цьому не давати опис цього еталона¹⁰».

ВККС [повідомила](#), що будь-які дослідження, спрямовані на створення професіограми судді, за ініціативою Комісії не проводяться¹¹. Сама ж професіограма, за інтерпретацією Комісії, є переліком показників, який міститься в [Положенні](#).

Насправді ж в [Положенні](#) міститься лише набір показників, за яким Комісія проводить оцінку, однак не вказано, який рівень прояву того чи іншого показника вважається оптимальним для судді і чому. Ймовірно, це пов'язано з небажанням Комісії обговорювати визначені нею ж оптимальні критерії.

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. ВККС застосовує таку саму методологію психологічного тестування, що й під час конкурсу до Верховного Суду.
2. ВККС не затвердила та не оприлюднила професіограму судді під час кваліфікаційного оцінювання; відбувається оцінювання на відповідність ідеалу, який не оприлюднений; з огляду на це, рекомендуємо ВККС затвердити та оприлюднити професіограму судді.

СЕРТИФІКАЦІЯ ОДНІЄЇ З МЕТОДИК ПСИХОЛОГІЧНОГО ТЕСТУВАННЯ ЗДІЙСНЮВАЛАСЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮ, ЩО МАЄ КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ. ІНФОРМАЦІЯ ЩОДО СЕРТИФІКАЦІЇ ІНШИХ МЕТОДИК ПРИХОВУЄТЬСЯ.

Відповідно до даних сайту Громадської організації «Українська психодіагностична асоціація» (далі — Асоціація) 11 січня 2018 р. ця організація [сертифікувала](#) методику BFQ-2, яка використовується під час кваліфікаційного оцінювання. Це означає, що Асоціація визнала, що методика BFQ-2 відповідає необхідним стандартам якості.

Українська психодіагностична асоціація — це звичайна громадська організація, яка не уповноважена проводити офіційну сертифікацію. Тим не менше, користуючись тим, що назва громадської організації співзвучна з традиційними найменуваннями державних органів, цю сертифікацію видають за офіційну. З цією метою ввели в оману навіть міжнародних експертів, які у звіті «[Відбір та оцінювання суддів в Україні](#)» назвали сертифікацію, проведену «Українською психодіагностичною асоціацією» офіційною¹².

[Президентом](#) Української психодіагностичної асоціації є Л. Бурлачук, а його син О. Бурлачук є [виконавчим секретарем](#) цієї організації. Одночасно О. Бурлачук є керівником ТОВ «ОС-Україна», яка є провайдером послуг з тестування за цією методикою суддів і кандидатів на посаду судді, а його батько Л. Бурлачук є [співвласником](#) ТОВ «ОС-Україна».

Більше того, Л. Бурлачук [був](#) співавтором української адаптації тесту BFQ-2.

Таким чином, особи, залучені до української адаптації тесту BFQ-2 і використання цієї методики під час кваліфікаційного оцінювання, одночасно входили до керівництва організації, що сертифікувала цю методику.

З метою отримання інформації щодо сертифікацій інших методик психологічного тестування автори цього звіту зверталися до ВККС. Комісія [повідомила](#)¹³, що тестування проводилося за сприяння Проекту Європейського Союзу «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні» товариством з обмеженою відповідальністю «ОС Україна» та [переслала](#)¹⁴ звернення до цієї організації за належністю. На жаль, відповіді від «ОС Україна» щодо сертифікацій інших методик психологічного тестування ми так і не отримали.

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Сертифікація методики BFQ-2, що використовувалася під час психологічного тестування, здійснювалось організацією, що має конфлікт інтересів; інформація щодо сертифікації інших методик приховується.
2. Рекомендуємо провести належну сертифікацію методик та утриматись від поширення інформації про наявність сертифікатів у діючих методик.

¹² Георг Става, Вілма Ван Бентхен, Реда Молієне «Відбір та оцінювання суддів в Україні» / Звіт групи експертів / листопад -2018 / [Електронний ресурс] // <https://www.pravojustice.eu/storage/app/media/Selection%20and%20Evaluation%20of%20Judges%20UA%20v25%20final%20edit%20Full%20Annex.pdf>

¹³ Лист Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 03.10.2018 № К 5367/18 / [Електронний ресурс] // <https://drive.google.com/file/d/0B-tlqjVN-V3hbT0NsUUc4STVXeWd1V1czSnINVO10TTdDNWxv/view>

¹⁴ Лист Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 03.10.2018 № К 5369/18/ [Електронний ресурс] // <https://drive.google.com/file/d/0B-tlqjVN-V3hbT0NsUUc4STVXeWd1V1czSnINVO10TTdDNWxv/view>

ОКРЕМІ КРИТЕРІЇ ПСИХОЛОГІЧНОГО ТЕСТУВАННЯ НАЦІЛЕНІ НА ПІДТРИМКУ СУДДІВ, ЛОЯЛЬНИХ ДО СИСТЕМИ І МЕНЕДЖМЕНТУ

¹⁵ Офіційний коментар OS Ukraine щодо Відкритого звернення Центру політико-правових реформ до Президента України, Європейського Союзу, Ради Європи, донорів щодо проведення міжнародного аудиту процедури відбору суддів до Верховного Суду / [Електронний ресурс] // <https://fex.net/303165577348?fileId=61297899>

¹⁶ Психометричний паспорт методики «HCS Integrity Check» (оцінка інтегративності) / [Електронний ресурс] // <https://drive.google.com/file/d/1UOORn-Hqbm6njKDNQyrG3cKJLmcCKq8ze/view>

Як і під час конкурсу до Верховного Суду, багато запитань виникає до застосування під час психологічного тестування методології «HCS Integrity Check», яка призначена для цілей HR в «[організаціях з вираженою управлінською вертикаллю](#)», та не адаптована до відбору саме суддів¹⁵.

На сайті ТОВ «ОС Україна» в [паспорті](#)¹⁶ та в [описі](#) методики «HCS Integrity Check» одним із параметрів змістовної шкали було зазначено (тепер цей опис з сайту компанії вилучено, однак він доступний на сайті [OS Russia](#)):

«Склонность к конфликтам с авторитетами — позволяет изучить склонность исследуемого к явной или неявной конфронтации с руководством. Испытуемые с низкими результатами по ней проявляют себя как непокорные, свободолюбивые, часто имеющие собственное мнение о вещах, с трудом склоняющиеся к отступлению или компромиссам. Они постоянно хотят доминировать в межличностных отношениях и чувствуют дискомфорт, когда не занимают лидерские позиции. Попадая в иерархически структурированную среду, они склонны к конфликтам и явному или скрытому противопоставлению формальным авторитетам».

Як впливає з анкети одного із суддів, ВККС вважає оптимальним дуже високий рівень за показником «відсутність схильності до контрпродуктивних дій».

Моральні риси особистості		
Показники	Рівень прояву	Оптимальний рівень
Чесність	Високий	Дуже високий
Порядність	Високий	Дуже високий
Розуміння і дотримання правил та норм	Високий	Дуже високий
Відсутність схильності до контрпродуктивних дій	Середній	Дуже високий

З наведеного можна зробити висновок, що судді, які проявили себе як «непокірні, свободолюбіві, такі, що мають власну думку про речі, яких важко схилити до відступів чи компромісів» (це, власне, те, що слід було би вимагати від суддів), отримують за відповідним параметром низькі показники.

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Психологічний тест перевіряє серед іншого лояльність до менеджменту; непокірні, свободолюбіві, такі, що мають власну думку про речі, яких важко схилити до відступів чи компромісів отримують низькі результати.

2. Рекомендуємо ВКС утриматися від використання критеріїв, які перевіряють лояльність до менеджменту.

ПСИХОЛОГІЧНІ ТЕСТИ МОЖУТЬ ПОКАЗУВАТИ РІЗНІ РЕЗУЛЬТАТИ ЩОДО ОДНІЄЇ Й ТІЄЇ САМОЇ ОСОБИ

Такий висновок можна зробити, порівнюючи висновки психологів щодо одного й того самого судді у межах двох різних процедур: наприклад, конкурсу до Верховного Суду та кваліфікаційного оцінювання.

Висновки психологів не оприлюднюються, але надаються за запитом осіб, яких вони стосуються. Наприклад, один із суддів на своїй Facebook-сторінці оприлюднив висновки щодо себе — під час конкурсу до Верховного Суду і під час кваліфікаційного оцінювання. Хоча проміжок часу між двома тестуваннями склав приблизно один рік, але результат судді змінився аж на 76 %. До речі, загалом судді вдалося наблизити до оптимального аж 15 своїх показників і лише 4 показники змінилися у гірший бік.

Так, наприклад, тестування емотивних якостей особистості під час кваліфікаційного оцінювання цього судді **показало зміну усіх показників** у порівнянні з аналогічним тестуванням під час конкурсу до Верховного Суду.

РІВЕНЬ ЕМОТИВНИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ПІД ЧАС КОНКУРСУ ДО ВЕРХОВНОГО СУДУ

Емотивні якості особистості		
Показники	Рівень прояву	Оптимальний рівень
Стресостійкість	Високий	Середній
Емоційна стабільність	Високий	Високий
Контроль емоцій	Високий	Високий
Контроль імпульсів	Високий	Високий
Патопсихологічні ризики	Відсутні	Дуже низький
Загальний	Дуже високий	

РІВЕНЬ ЕМОТИВНИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ПІД ЧАС КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ОЦІНЮВАННЯ

Емотивні якості особистості		
Показники	Рівень прояву	Оптимальний рівень
Стресостійкість	*Середній	Середній
Емоційна стабільність	Дуже високий	Високий
Контроль емоцій	Дуже високий	Високий
Контроль імпульсів	Дуже високий	Високий
Патопсихологічні ризики	*Дуже низький	Дуже низький
Загальний	*Високий	

Один з показників змінився аж на два щаблі. Якщо під час конкурсу до Верховного Суду суддя продемонстрував «середній» рівень за показником «відповідальність», то під час конкурсу до Верховного Суду він зріс до рівня «дуже високий».

РІВЕНЬ МОТИВАЦІЙНО-ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ПІД ЧАС КОНКУРСУ ДО ВЕРХОВНОГО СУДУ

Мотиваційно-вольові якості особистості		
Показники	Рівень прояву	Оптимальний рівень
Відповідальність	Середній	Дуже високий
Стійкість робочої мотивації	Високий	Дуже високий
Рішучість	Високий	Середній / Високий
Дисциплінованість	Середній	Дуже високий
Кооперативність	Високий	Середній
Здатність відстоювати власні переконання	Середній	Високий

¹⁷ Додаток. Рекомендації для тестової методики Опитувальник «Велика п'ятірка», версія 2 BFQ-2 / Громадська організація «Всеукраїнська психодіагностична асоціація» / [Електронний ресурс] // <http://vpa.org.ua/wp-content/uploads/2018/01/%D0%A0%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%B-C%D0%B0%D0%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97.pdf>

¹⁸ Звернення Національної психологічної асоціації до кандидатів відбору у державні органи влади / [Електронний ресурс] // <https://vkksu.gov.ua/images/news/nacionalna-psichologitchna-asocia-cia-ukraini-riekomendue-utrimatis-wid-pidgotow-ki-do-psichologitchnich-tiestiw.jpg>

РІВЕНЬ МОТИВАЦІЙНО-ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ПІД ЧАС КОНКУРСУ ДО ВЕРХОВНОГО СУДУ

Мотиваційно-вольові якості особистості		
Показники	Рівень прояву	Оптимальний рівень
Відповідальність	Дуже високий	Дуже високий
Стійкість робочої мотивації	Дуже високий	Дуже високий
Рішучість	Дуже високий	Високий
Дисциплінованість	Високий	Дуже високий
Кооперативність	Середній	Середній
Здатність відстоювати власні переконання	Середній	Високий
Загальний	Дуже високий	

Розумним поясненням цього феномену може бути той факт, що психологічні тести не адаптовані до повторного використання і дають можливість особі, що їх вже проходила, представити себе у більш вигідному світлі. Адже тяжко припустити, що психологічний портрет судді може так радикально змінитись всього за один рік.

На користь цього припущення свідчить також те, що однією з [рекомендацій](#) рецензентів під час сертифікації тесту BFQ-2 було: надати дані по ретестовій надійності цієї методології, або, іншими словами, поінформувати, чи ця методологія може використовуватися повторно¹⁷.

Ризики щодо нерелевантності даних психологічного тестування існують не лише щодо суддів, які вже здавали ці тести у межах конкурсних процедур, але й щодо тих суддів, які проходили спеціальну підготовку до складання психологічних тестів.

Хоча розробники психологічного тестування [радіть](#) суддям не готуватися до тестування, оскільки «підготовка може нанести шкоду самому кандидату, викривити його психологічний профіль і зробити результати тестування недостовірними»¹⁸, на практиці така підготовка відбувається. Більше того її

¹⁹ Практичні поради щодо проходження психологічного тестування / Дніпровське РВ Національної школи суддів / [Електронний ресурс] // <http://nsj.gov.ua/ua/about/dnipropetrovske-rv/praktichni-poradi-shodo-prohodjennya-psihologichnogo-testuvannya2/>

²⁰ У Дніпропетровському окружному адміністративному суді відбувся тренінг з підготовки до психологічного тестування суддів / Офіційний веб-портал «Судова влада України» / [Електронний ресурс] // <https://supreme.court.gov.ua/archive/494475/>

²¹ «Femida» Підготовка судей апеляції к психологическому оцениванию ВККС / [Електронний ресурс] // <http://meta-consulting.com.ua/shedule/#1>

організовує Національна школа суддів України. Так, відповідно до новини, розміщеної на [сайті](#) Національної школи суддів, 8 листопада 2017 р. відбувся тренінг, під час якого відбулося «обговорення питання щодо розуміння змісту інтелектуального та психологічних тестів у формі MMPI-2, BFQ-2, HCS-Integrity check та **опрацювання практичних навичок проходження тестування**» (виділено нами)¹⁹. Підготовку суддів організовують також самі суди. Так, за [інформацією](#) з офіційного веб-порталу судової влади України 1 червня 2018 р. керівництво Дніпропетровського окружного адміністративного суду організувало для суддів семінар на тему: «Практичні поради для підготовки суддів для проходження тестування», який проводив психотерапевт Дніпропетровської міської клінічної лікарні²⁰.

Не бракує в мережі Інтернет і [комерційних пропозицій](#)²¹ з підготовки суддів до психологічного тестування. Що цікаво, на цих тренінгах суддів вчать обходити під час проходження психологічного тестування.

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. результати психологічного тестування одного й того самого судді за одною і тою ж методологією змінилися на 76 % лише за один рік;
2. багато суддів готуються до психологічного тестування, попри рекомендації утриматись від підготовки. Тренінги щодо проходження тестування організовує Національна школа суддів України, суди, існують також комерційні пропозиції щодо проходження психологічного тестування;
3. на тренінгах з проходження психологічного тестування суддів вчать говорити неправду;
4. слід перевірити методики психологічного тестування на предмет можливості їх повторного використання до осіб, які вже його складали;
5. рекомендуємо ВККС надати дані щодо того, чи може психологічне тестування перевіряти істинність тверджень судді та навести конкретні приклади того, яким чином виявлена брехня впливає на результати психологічного оцінювання.

БУДЬ-ЯКИЙ ЗОВНІШНІЙ КОНТРОЛЬ ЗА БАЛАМИ, ЩО ОТРИМАЮТЬ СУДДІ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ТЕСТУВАННЯ, ВІДСУТНІЙ

Згідно з нормами [Положення](#), за кожен з критеріїв психологічного тестування (особиста компетентність, соціальна компетентність, доброчесність та професійна етика) Комісія виставляє оцінку від 0 до 100 балів. Таким чином, 40% від максимально можливої оцінки судді становлять результати морально-психологічного оцінювання.

Загальна кількість балів, яку отримає суддя унаслідок психологічного тестування, залежить виключно від розсуду Комісії. Психологи, які залучаються до психологічного тестування, лише надають Комісії висновок про рівень прояву визначених Комісією показників, однак не мають жодного стосунку до переведення цих показників у бали.

Комісія також не розкриває дані про методологію переведення показників у бальну шкалу. Невідомо, наприклад, на скільки балів зменшується результат судді у разі, якщо показник, який оцінюється у межах тестування, виявився нижчим (вищим) за оптимальний на один, два щаблі і так далі.

Більше того, навіть загальний показник судді за результатами психологічного тестування не публікується.

З наведеного можна зробити висновок, що оцінювання за наслідками психологічного тестування є найбільш непрозорим, а будь-який зовнішній контроль за можливими зловживаннями під час виставлення оцінки відсутній. Тож правильність оцінювання верифікувати неможливо.

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Лише ВККС виставляє бали за результатами психологічного тестування; будь-який зовнішній контроль за цим процесом відсутній.

V. СПІВБЕСІДА ПІД ЧАС КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ОЦІНЮВАННЯ: ВИЯВЛЕНІ ПРОБЛЕМИ

²² Громадська рада доброчесності припиняє участь у процесі кваліфікаційного оцінювання суддів / [Електронний ресурс] // <https://grd.gov.ua/news/149/hromadska-rada-dobrochesnosti-prypyni-aie-uchast-u-protsesi-kvalifikatsiynoho-ots>

СПІВБЕСІДИ ПІД ЧАС КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ОЦІНЮВАННЯ ПРОХОДЯТЬ У КОНВЕЄРНОМУ РЕЖИМІ. ОЗВУЧЕНА ПРИЧИНА ШВИДКИХ ТЕМПІВ — У НЕРІВНОСТІ ОПЛАТИ ПРАЦІ

За підрахунками з сайту ВККС з березня по грудень 2018 року Комісія провела 2353 співбесіди з суддями у межах кваліфікаційного оцінювання (з деякими суддями співбесіди відбувалися кілька разів). З урахуванням того, що у серпні, та листопаді-грудні 2018 року співбесіди майже не відбувалися, у середньому під час кваліфікаційного оцінювання відбувалося 320 співбесід на місяць.

Найбільше співбесід відбулося у квітні та липні — понад 500. Показовий також старт кваліфікаційного оцінювання, коли за період 23 по 31 березня 2018, тобто фактично за тиждень, ВККС встигла проспівбесідувати понад 200 осіб. Зокрема, 23 березня 2018 р. одна за колегій ВККС за 1,5 години встигла [провести](#) співбесіди з 9 суддями, а окремі співбесіди тривали 6 хвилин²². За обраних темпів кваліфікаційного оцінювання зрозуміло, що оцінювання щодо більшості суддів, які його складають, відбувається поверхово і формально. Окрім того це унеможливляє належний аналіз суддів та повноцінну участь ГРД у процесі оцінювання. Як підсумок кваліфікаційне оцінювання не досягає мети, заради якої його було впроваджено — очищення судової системи від некомпетентних та недоброчесних.

ВККС пояснює поспіх у кваліфікаційному оцінюванні [незадоволенням](#) суддів нерівністю в оплаті праці у суддів, які склали кваліфікаційне оцінювання, та суддів, які не встигли його скласти. 4 грудня 2018 р. Конституційний Суд України визнав [неконституційними](#) відповідні положення Закону України «Про судоустрій і статус суддів», однак повністю нерівність в оплаті праці суддів [не усунута](#).

Однак очевидно, що забезпечення рівних умов праці не може досягатись шляхом формального проведення кваліфікаційного оцінювання.

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. У середньому під час кваліфікаційного оцінювання відбувалося 320 співбесід на місяць. Причиною, якою ВККС обґрунтовує форсування кваліфікаційним оцінювання є незадоволення суддів нерівністю в оплаті праці.
2. Рекомендуємо зменшити темп проведення кваліфікаційного оцінювання до такого, який дозволить повністю та всебічно збирати та опрацювати усю інформацію про кандидатів та суддів.

КОМІСІЯ ДЕМОНСТРУЄ НЕПОСЛІДОВНІСТЬ ПІД ЧАС ОЦІНКИ РОЗБІЖНОСТЕЙ У МАЙНОВИХ ДЕКЛАРАЦІЯХ СУДДІВ, А ТАКОЖ ПІД ЧАС ОЦІНКИ ПОЯСНЕНЬ СУДДІВ ЩОДО ДЖЕРЕЛ ПОХОДЖЕННЯ МАЙНА

Для ілюстрації цього факту пропонуємо порівняти співбесіду з двома суддями Господарського суду м. Києва — М. Якименком та С. Мудрим.

²³ Співбесіда під час кваліфікаційного оцінювання суддів (10.07.2018)_1 / [Електронний ресурс] // <https://www.youtube.com/watch?v=heqSCXvRKhg>

Так, під час співбесіди з суддею М. Якименком (див. [відео](#): 00.00 – 35.40²³) заступник Голови ВККС С. Щотка задав чимало гострих питань. Ось деякі з них:

ПРИКЛАД 1

Член ВККС: *«У 2008-2010 роках вашою мамою-пенсіонеркою (у минулому працівником комунального господарства) були придбані 2 земельних ділянки 0,25 га у Васильківському районі для ведення фермерського господарства. Можете пояснити з якою метою, при тому що мама не мешкає постійно там, де придбала земельні ділянки?»;*

Суддя: *«... Сестра, яка постійно проживає в Італії, попросила маму купити ці земельні ділянки для неї».*

Член ВККС: *«Можете послатись на якийсь документ, на доказ, ... є транзакції про переведення коштів з Італії в Україну?».*

Суддя: *«...Ні, вона привезла кошти готівкою у кількості, що не потребує декларування».*

Член ВККС (резюмуючи): *«Ну, якщо я вірно зрозумів, крім поки що ваших чесних слів, ми нічого не можемо побачити»;*

ПРИКЛАД 2

Член ВККС: *«Оця квартира в м. Києві, чому вона є в паперових деклараціях, а її не має електронних...вона є ця квартира чи нема?».*

Суддя: *«Вона є ця квартира, і в деклараціях вона мала б бути...».*

Член ВККС: *«Ну от у мене є копія декларації з єдиного державного реєстру, якщо ви зможете мені її показати, я буду вам вдячний».*

Суддя: *«А я зрозумів... я можу пояснити. Справа в тому, що квартира ця приватизована на внука... у 2009 році».*

Член ВККС: *«Я особисто не заперечую, щоб ви її приватизували на внука... В мене запитання таке. У деклараціях за 2012-2015 рр., у паперових, ви її показуєте, як об'єкт ну як мінімум права користування, далі ви її не показуєте...чому? Ви там не проживаєте, ви ж кажете я там проживаю...».*

- Суддя:** *«Я не проживаю... там внуки проживають, там проживають старші діти, там проживає моя мама».*
- Член ВККС:** *«Ну добре...тоді скажіть, чому в паперовій декларації ви її декларували, а в електронній за той же рік не декларуєте?.. Це розбіжність, вона очевидна...».*
- Суддя:** *«...Я би заявив клопотання, щоб ви дали можливість ознайомитись, надати пояснення...».*
- Член ВККС:** *«А про що ви нам хочете пояснити? Ось я і запитую, чому в одній декларація вона є, а в іншій нема?».*
- Суддя:** *«Я не готовий... можливо я не є власником, тому я її і не писав».*
- Член ВККС:** *«А хіба там в електронній декларації тільки про власність?... Миколо Миколайовичу, декларування ... правове навантаження на це слово не змінилось. Що у 2015 у паперовому вигляді ви писали, що я підтверджую правдивість відомостей, які там зазначені, що в електронній...але тут є розбіжність».*
- Суддя:** *«Ну може це просто помилка, недоопрацювання...».*

ПРИКЛАД 3

- Член ВККС:** *«За інформацією НАБУ, ви з 2013 року користуєтесь автомобілем Toyota Avalon. При цьому ви його теж не зазначали у деклараціях за 2013-2015 роки. Власником цього автомобіля є ваша мама. Скажіть, будь-ласка, ваша мама має право керування автомобілем?».*
- Суддя:** *«Має, але не керує».*
- Член ВККС:** *«Зрозуміло. Добре. Мама 1942 року і, за нашими даними, які ви підтвердили, працювала оператором котельні... Скажіть, будь-ласка, з яких джерел мама придбала цей автомобіль?».*
- Суддя:** *«Джерела походження — це автомобіль сестри, за її кошти куплений, яка проживає в Італії».*
- Член ВККС:** *«Чекайте, власником є мама — не сестра».*
- Суддя:** *«Ну я пояснюю кошти. Сестра передала кошти, і за ці кошти мама оформила автомобіль».*
- Член ВККС:** *«...А яка ж мета була придбавати автомобіль для мами, якщо мама їм не управляє, не користується і споживчих якостей не отримує, якщо він у вас у постійному користуванні?».*

- Суддя:** *«Мені за ним треба доглядати за проханням сестри – це раз. А у 2013 році, у першій половині, було намагання сестри повернутися вже до України...».*
- Член ВККС:** *«А сестра громадянка України?».*
- Суддя:** *«Громадянка».*
- Член ВККС:** *«А чому вона на себе не могла оформити цей транспортний засіб?».*
- Суддя:** *«Ну так получилось, що вона на той час там була, і відповідно у мамі кошти були, мама придбала, узгодивши з нею, і все»*
- Член ВККС:** *«Даааа.... Добре. Чого ж ви й його не декларуйте з 2013 по 2015 рік?».*
- Суддя:** *«Треба розібратись документально...».*

ПРИКЛАД 4

- Член ВККС:** *«Автомобіль KIA, він є у вас у власності?».*
- Суддя:** *«Ну він проданий років 3 назад за генеральною довіреністю, зараз його фактично немає, ну але рахується за мною».*
- Член ВККС:** *«Це в якому році скажіть, будь ласка?».*
- Суддя:** *«Ну я чітко не пам'ятаю, оформили генеральну довіреність...».*
- Член ВККС:** *«Ну що ви так часто автомобілями торгуєте...Рік не згадаєте?».*
- Суддя:** *«Ні, не згадаю».*
- Член ВККС:** *«Чому в жодній з декларацій ви не відобразили дохід від продажу цього автомобіля? За скільки ви його продали?».*
- Суддя:** *«Ну, я зараз не пам'ятаю».*
- Член ВККС:** *«Ну це диво якесь. Ні рік не пам'ятаєте, ні ціну, за яку продали, не пам'ятаєте... Ну може так бути...».*
- Суддя:** *«Згадав. 4,5 тисячі доларів».*
- Член ВККС:** *«4,5 тисячі доларів і більше, ніж три роки тому. Так чому не відобразили дохід? Це ще період дії паперових декларацій...».*
- Суддя:** *«Так я пам'ятаю, що відображав».*
- Член ВККС:** *«Де? Дати вам декларацію, щоб ви показали?».*
- Суддя:** *«Не треба».*

²⁴ Співбесіда під час кваліфікаційного оцінювання суддів (17.07.2018)_3 / [Електронний ресурс] // <https://www.youtube.com/watch?v=OWo2uru7kQg>

За результатами оцінювання суддя Якименко М.М. набрав 574,5 бали. Таким чином, суддя визнаний таким, що не відповідає займаній посаді за критеріями компетентності, доброчесності та професійної етики.

Зовсім інакше відбулася співбесіда з іншим суддею Господарського суду м. Києва С. Мудрим, якому члени Комісії практично не задавали незручних питань, попри очевидні вади у декларуванні, і непереконливі пояснення щодо джерел походження коштів.

Так, більшу частину співбесіди ([відео](#) 04:50 – 05:16²⁴) суддя відповідав на питання, пов'язані з практикою розгляду справ, зокрема, про кількість та підстави скасування його судових рішень.

Натомість члени Комісії зовсім не зацікавилися причинами:

1. недекларування суддею земельної ділянки у Броварському районі Київської області у декларації за 2012 р.;
2. недекларування суддею земельної ділянки у Чернігівській області у жодній з паперових декларацій за 2012-2014 р.;
3. недекларування в електронній декларації за [2015](#) р. вартості житлового будинку площею 323 кв.м., хоча, як повідомив суддя під час співбесіди, будинок був придбаний за договором купівлі-продажу у 2009 році;
4. недекларування у жодній з електронних декларацій за 2015-2017 р. вартості земельної ділянки у с. Забір'я Києво-Святошинського району Київської області, яка, зі слів судді, придбана одночасно з житловим будинком;
5. недекларування у жодній з електронних декларацій за 2015-2017 роки вартості автомобіля Lexus GS350, придбаного за договором купівлі-продажу;
6. недекларування вартості іншого нерухомого майна у жодній з електронних декларацій за 2015-2017 р., щодо якого відсутні дані щодо способу набуття права власності (зокрема, вартості двох місць на паркінгу площею 18,1, та 18,2 кв.м., квартири у м. Києві площею 142,8 кв.м., автомобіля Toyota HighLander 2011 року випуску).

Крім того, члени Комісії не задали будь-яких уточнювальних питань щодо майна судді з огляду на його пояснення під час співбесіди. Деякі з цих пояснень виглядають неймовірними.

Зокрема, як впливає з пояснень судді, у 2009 р. суддя продав стару квартиру, автомобіль та взяв безвідсоткову позику на 800 тис. грн. на 10 років (100 тис. доларів США на момент позики) у товариша для купівлі земельної ділянки у 22 сотки у Києво-Святошинському районі Київської області та будинку площею 323 кв.м.

На співбесіді суддя пояснив, що ніяких грошей товаришу він іще не повертав, а втрати товариша у 70 тис. доларів лише на зміні курсу вони обговорять, коли настане пора повертати борг.

При цьому Комісія навіть не поцікавилася вартістю земельної ділянки, на якій побудований будинок, задовольнившись поясненнями судді, що грошей вистачало.

Далі — більше. У січні 2014 р. суддя придбав автомобіль Lexus 2013 року за 643 793 грн. За словами судді, для купівлі цього автомобіля він реалізував своє старе авто та доклав гроші з зарплати.

Однак відповідно до даних декларації судді за 2013 р. вартість відчуження рухомого майна склала 350 000 грн.

У 2012 р. різниця між задекларованими доходами і витратами судді та членів його родини склала 203 тис. грн., у 2013 р. – 220 тис. грн. (без урахування, податків сплачених з отриманих доходів).

Таким чином, для того, щоби покрити різницю між вартістю двох автомобілів протягом двох років у 294 тис. грн., сім'я судді з п'ятьох осіб мала би жити на суму, меншу ніж 50 тис. грн. на рік.

Дуже сумнівно, щоби сім'я судді змогла заощадити гроші на новенький Lexus раніше. Адже у 2011 р. у власності членів судді з'явився новий автомобіль Toyota Highlander, а у 2010 р. — два паркомісця площею 18,1 та 18,2 кв.м у місті Києві. І це при тому, що суддя мав сплатити 800 тис. боргу «хорошому товаришу» на купівлю житлового будинку.

Однак, незважаючи на такі очевидні розбіжності між доходами та витратами судді, члени Комісії не задали жодного питання з цього приводу. За результатами співбесіди суддя визнаний таким, що відповідає займаній посаді за критеріями компетентності, доброчесності та професійної етики.

Такі разючі відмінності між ставленням Комісії до суддів, щодо яких є схожі претензії, свідчать про те, що кваліфікаційне оцінювання суддів в Україні проводиться непослідовно і упереджено, а негативні наслідки застосовуються вибірково.

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Існують разючі відмінності між ставленням Комісії до суддів щодо яких є схожі претензії щодо недекларування майна; це свідчить про те, що кваліфікаційне оцінювання суддів в Україні проходить непослідовно, упереджено та вибірково.
2. ВККС слід застосовувати єдиний підхід до правил ведення співбесіди та оцінки наданих суддею доказів.

ЧЛЕНИ КОМІСІЇ НЕ ПЕРЕВІРЯЮТЬ ІНФОРМАЦІЮ, ЯКУ НАДАЮТЬ СУДДІ ПІД ЧАС СПІВБЕСІДИ ТА НЕ ВЖИВАЮТЬ ЗАХОДІВ ДЛЯ ОТРИМАННЯ ДОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ДОХОДИ СУДДІВ

²⁵ Висновок про невідповідність судді Дніпровського районного суду м. Києва Марфіної Н.В. критеріям доброчесності та професійної етики / Затверджено Громадською радою доброчесності від 12.04.2018 р. / [Електронний ресурс] // https://grd.gov.ua/data/files/conclusions/00_Qualification%20assessment/10.04.2018/marfinanv_vysn.pdf

²⁶ Ухвала Другої дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя від 14.01.2019 № 78/2дп/15-19 Про відкриття дисциплінарної справи стосовно судді Дніпровського районного суду м. Києва Марфіної Н.В. / [Електронний ресурс] // http://www.vru.gov.ua/content/act/78_14.01_2019.docx

²⁷ Олексій Писарев. ВРЮ залишила на посаді дружину засудженого екс-судді Ігоря Зварича / [Електронний ресурс] // <https://zib.com.ua/ua/13373-shlyub-ne-zlochin-vryu-zalishila-na-posadi-druzhinu-eks-su.html>

Аналіз проведених співбесід показує, що суддям достатньо повідомити неправду для того, щоб «спростувати» інформацію про свою недоброчесну поведінку. Попри те, що члени Комісії наділені дуже широкими повноваженнями щодо збору та перевірки інформації щодо суддів, вони практично не використовують їх для перевірки наданих суддями пояснень.

Так, під час розгляду питання щодо рекомендування судді Дніпровського районного суду м. Києва Н. Марфіної члени Комісії мали б встановити, чи допомагала суддя своєму чоловікові, якого спіймали на вимаганні хабара, уникнути відповідальності у вигляді конфіскації майна. Відповідно до [Висновку](#) ГРД таке сприяння полягало в оперативному розлученні²⁵. Однак на співбесіді суддя стверджувала, що заяву про розлучення вона подала до затримання її чоловіка. Це дуже просто перевірити, достатньо було зробити запит. Однак ВККС цього не зробила, а повірила судді «на слово». Згодом виявилось, що суддя таки [сказала неправду](#), а ВРП [відкрила](#) дисциплінарне провадження щодо судді Марфіної у зв'язку із поданням нею недостовірних відомостей під час оцінювання²⁶.

Ця справа викликала значний суспільний резонанс та стала підтвердженням, що оцінювання можна успішно пройти завдяки неправді.

Ще одним прикладом є оцінювання судді Господарського суду Запорізької області Н. Зінченко. 31 липня 2018 р. за результатом оцінювання її було [ви-знано](#) такою, що відповідає займаній посаді. На співбесіді з'ясувались джерела походження коштів для придбання квартири. Суддя повідомила, що третину коштів отримано внаслідок продажу іншої квартири та надала відповідні документи. Однак з цих документів випливає, що продаж квартири відбувся через два місяці після купівлі нової квартири. Тобто Комісія навіть не опрацювали наявні [у досьє](#) документи.

У деяких випадках члени ВККС взагалі не ставлять питання, які безпосередньо стосуються дотримання суддею критеріїв доброчесності та професійної етики. Зокрема, такі питання варто було би поставити під час співбесіди з суддею Львівського апеляційного господарського суду О. Зварич – дружиною відомого судді І. Зварича, засудженого на 10 років за отримання хабарів у значному розмірі. Відомо, що О. Зварич була причетна до [ведення записів](#)²⁷, у яких фіксувалися суми хабарів, начебто отриманих за конкретні рішення суду. Під час оцінювання за критерієм доброчесності та професійної етики цей факт однозначно мав би враховуватися. Однак на її [співбесіді](#) члени Комісії не задали жодного питання щодо цього і підтвердили відповідність судді займаній посаді.

При перевірці статків судді Комісія використовує майнові декларації починаючи з 2012 року, які розміщені у суддівському досьє. У той же час у більшості суддів є декларації за попередні роки. Їх аналіз дає можливість більш об'єктивно оцінити відповідність майна судді його доходам та перевірити стандартні твердження про наявність доходів за попередні роки. З суддівських досьє випливає, що Комісія практично не робить запити з метою перевірки пояснень суддів, хоча доволі часто така потреба є, а Комісія має такі повноваження та можливості.

Звертаємо увагу, що відповідно до ч.3 ст. 93 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» члени та уповноважені працівники секретаріату Вищої кваліфікаційної комісії суддів України мають безпосередній доступ до автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів та банків даних, держателем (адміністратором) яких є державні органи або органи місцевого самоврядування. Тобто Комісія може мати безпосередній доступ до усіх баз даних, що значно спрощує та покращує якість перевірки суддів та їх пояснень. Однак до даного моменту Комісія не користується таким правом та використовує лише інформаційні довідки НАБУ, які є частковою компіляцією з цих баз даних. Нам невідомо чи вживає Комісія якихось заходів для отримання доступу до цих баз даних, запити з проханням надати таку інформацію залишаються [без відповіді](#)²⁸.

²⁸ Лист Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 10.10.2018 № М-5478/18 / [Електронний ресурс] // <https://drive.google.com/file/d/1cckr5F-bq4LiF-iocs-LlzkrdmWPz8e/view>

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Члени ВККС як правило не перевіряють інформацію, яку надають судді під час співбесіди; існують випадки успішного проходження оцінювання після повідомлення Комісії неправдивих даних.
2. Рекомендуємо ВККС максимально перевіряти факти недоброчесної поведінки суддів та спростовувати їх не просто словами судді на співбесіді, а іншими доказами, які заслуговують на довіру.
3. Рекомендуємо аналізувати усі майнові декларації, у т.ч. які суддя заповнював до 2012 року. Також перевіряти факти шляхом надсилання відповідних запитів у компетентні органи.
4. Рекомендуємо Комісії отримати безпосередній доступ до усіх баз даних, які є потрібними для всебічної оцінки суддів та перевірки їх пояснень.

ОДНІ Й ТІ САМІ ФАКТИ ЗА ОДНАКОВОЇ МЕТОДОЛОГІЇ ОЦІНЮЮТЬСЯ ПО-РІЗНОМУ

²⁹ Рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 21.04.2017 № 58 /бс -17 / [Електронний ресурс] // <https://drive.google.com/file/d/1u1kXQuhIDqVCNrmu7rhkx80s8QH8Cy8jx/view?usp=sharing>

³¹ Рішення про надання інформації на доповнення до Висновку про невідповідність кандидата на посаду судді Верховного Суду Бершова Г.Є. критеріям доброчесності та професійної етики / Затверджено Громадською радою доброчесності 02.07.2017 / https://grd.gov.ua/data/files/conclusions/vysn/bershov_informatsiia_do_vysnovku.pdf

³² Рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 4.07.2017 № 165 /бс -17 / [Електронний ресурс] // <https://drive.google.com/file/d/1Qj6nvb7qdbRdZ1DIGsW4PSpSW4N4xAqZ/view?usp=sharing>

³³ Рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 4.07.2017 № 165 /бс -17 / [Електронний ресурс] // <https://drive.google.com/file/d/1Qj6nvb7qdbRdZ1DIGsW4PSpSW4N4xAqZ/view?usp=sharing>

Одразу два судді, що отримали «0» за показником доброчесності та/або професійної етики під час конкурсу до Верховного Суду, зуміли успішно скласти кваліфікаційне оцінювання. Йдеться про суддю Донецького апеляційного суду В. Азевича та голову Харківського апеляційного адміністративного суду Г. Бершова.

Відповідно до [рішення](#) ВККС від 21 квітня 2017 р. суддя В. Азевич отримав 0 балів як за критерієм «доброчесність», так і критерієм «професійна етика», та визнаний таким, що не підтвердив здатності здійснювати правосуддя у Касаційному цивільному суді у складі Верховного Суду²⁹. Рішення Комісії засноване на тому, що суддя у 2012-2016 рр. не задекларував два об'єкти нерухомого майна: половину житлового будинку площею 133,8 кв.м. та третину квартири площею 45,7 кв.м.

Ці обставини не могли змінитися під час проходження суддею кваліфікаційного оцінювання, адже суддя не міг задекларувати ці об'єкти заднім числом. Проте за наслідками кваліфікаційного оцінювання за аналогічною методологією результат суддів склав 806,6 бали, що більш як на 136 балів перевищує мінімальний показник.

Загальний результат оцінювання свідчить, що суддя отримав щонайменше 106,6 з 300 можливих балів за сукупністю показників професійної етики і доброчесності, і це за умови отримання максимальних балів за складення психологічного тестування та за показником професійної компетентності.

Це означає, що оцінювання одних і тих же фактичних обставин за однією і тією ж методологією призвели до різного результату.

Однак ще більш показовим є результати оцінювання голови Харківського апеляційного адміністративного суду Г. Бершова.

Як впливає зі змісту [висновку](#) ГРД³⁰, а також [інформації на доповнення до висновку](#)³¹, кандидат до Верховного Суду Г. Бершов допускав численні факти недекларування майна, а його доходи не відповідали витратам. Крім того, на співбесіді суддя стверджував, що його мати 1946 р. н. самостійно придбала та користується автомобілем TOYOTA LAND CRUISER 3.0, 2013 року випуску, хоча, згідно з отриманими ГРД та ВККС даними з Головного сервісного центру МВС, мати навіть не має водійських прав.

Під час пленарного засідання на конкурсі до Верховного Суду члени Комісії [одноголосно](#) визнали Г.Бершова таким, що не підтвердив здатності здійснювати правосуддя у Верховному Суді. У [рішенні](#) ВККС йдеться про те, що «порушення кандидатом обов'язку декларування майна мало місце систематично і протягом тривалого строку, а вартість такого майна була значною»³².

Що змінилося під час кваліфікаційного оцінювання? Як впливає з [відео](#) співбесіди (1:30 – 14.00³³), суддя надав Комісії аудиторський висновок, підготовлений приватною юридичною фірмою на замовлення самого судді, у якому стверджувалася, що доходи судді повністю відповідають його витратам. Навіть якщо допустити, що такого роду докази є прийнятними і такими, що заслуговують на довіру, незрозуміло, що змінилося з фактами «систематичного недекларування», а також, яким чином Комісія переоцінила неправдиві відомості судді щодо користування автомобілем матір'ю, що не має водійських прав.

Г.Бершов успішно пройшов кваліфікаційне оцінювання з результатом, значно вищим за мінімально допустимий — 768,3 бали³⁴.

³⁴ 2 суддів визнано таким, що відповідають займаній посаді / [Електронний ресурс] // <https://vkksu.gov.ua/ua/news/dwoch-suddiw-wizna-no-takimi-shtcho-widpowidaiut-zajmanij-posadi/>

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Судді, які отримали 0 балів за критеріями доброчесності та професійної етики під час конкурсу до Верховного Суду успішно складають кваліфікаційне оцінювання; це свідчить про те, що оцінка одних і тих самих фактів за однією і тією ж методологією призводить до різних результатів.

СУДДІ, ЯКІ НЕ МОЖУТЬ ПІДТВЕРДИТИ ЗАКОННІСТЬ ДЖЕРЕЛ ПОХОДЖЕННЯ СТАТКІВ, УСПІШНО ПРОХОДЯТЬ ОЦІНЮВАННЯ

³⁵ Висновок про невідповідність судді Київського районного суду м. Одеси Федулеєвої Ю.О. критеріям доброчесності та професійної етики / Затверджено Громадською радою доброчесності 18.06.2018 / [Електронний ресурс] // https://grd.gov.ua/data/files/conclusions/00_Qualification%20assessment/aw/feduleivayuo_vysn.pdf

³⁶ 28 суддів визнано такими, що відповідають займаній посаді / [Електронний ресурс] // <https://vkksu.gov.ua/ua/news/28-suddiw-wizna-no-takimi-shtcho-widpowidaiut-zajmanij-posadi/>

³⁷ Співбесіда під час кваліфікаційного оцінювання суддів (16.05.2018)_1 / [Електронний ресурс] // <https://www.youtube.com/watch?v=TnxBXCn-geU&feature=youtu.be&t=10455>

³⁸ Співбесіда під час кваліфікаційного оцінювання суддів (15.05.2018)_1 / [Електронний ресурс] // <https://www.youtube.com/watch?v=FZmjUiclszc&feature=youtu.be&t=2485>

³⁹ 21 суддю визнали таким, що відповідає займаній посаді та одного – таким, що не відповідає займаній посаді / [Електронний ресурс] // <https://vkksu.gov.ua/ua/news/21-suddiu-wiznano-takim-shtcho-widpowidaje-zajmanij-posadi-ta-odnogo-takim-shtcho-nie-widpowidaje-zajmanij-posadi/>

Відповідно до п. 6 ч. 6 ст.126 Конституції України порушення суддею обов'язку підтвердити законність джерела походження майна є підставою для звільнення судді з посади. За ст. 118 Закону ВККС має перевірити це під час кваліфікаційного оцінювання судді. Проте результати оцінювання свідчать, що ВККС не виконує вимоги Конституції в частині перевірки відповідності стилю життя суддів задекларованим доходам.

Так, наприклад, у своєму висновку про невідповідність судді Київського районного суду м. Одеса [Ю.Федулеєвої](#) критеріям доброчесності та професійної етики ГРД вказала на факти недекларування суддею рухомого та нерухомого майна у різні роки, а також навела докази на підтвердження невідповідності стилю життя судді офіційно задекларованим доходам³⁵. Попри це Ю.Федулеєва [успішно](#) пройшла кваліфікаційне оцінювання³⁶, а зі змісту [співбесіди](#)³⁷, яку ВККС провела з суддею, можна робити висновок, що члени комісії взагалі не досліджували питання відповідності судді антикорупційним критеріям.

При проведенні оцінювання судді Дніпровського районного суду м.Києва Е. Бовкуна член Комісії А.Козлов прямо [вказав](#), що суддя всупереч обов'язку, який встановлений п.10 ч.7 ст. 56 Закону «Про судоустрій та статус суддів» не підтвердив документально джерела походження майна³⁸. Однак за результатом оцінювання Е.Бовкун [визнаний](#) таким, що відповідає займаній посаді³⁹.

Хоча оцінювання пройшло понад 2 тис. суддів, ВККС жодного разу не встановила невідповідності статків суддів їх офіційним доходам. Більше того, невідомо, чи ВККС взагалі проводила перевірку за ст. 126 Конституції.

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. ВККС не встановлює дані про невідповідність статків суддів їх офіційним доходам під час кваліфікаційного оцінювання, хоча має можливість це робити відповідно до закону.

ОКРЕМІ СПІВБЕСІДИ ПРОВОДЯТЬСЯ ЗА УЧАСТЮ ЧЛЕНІВ ВККС, ЩО МАЮТЬ КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ

Недопущення конфлікту інтересів при вирішенні питань щодо оцінювання суддів могло би свідчити на користь безсторонності членів ВККС, об'єктивності процесів та довіри до їх результатів.

Водночас, ми виявили факти дій Комісії в умовах реального конфлікту інтересів членів ВККС.

Так, 13 липня 2018 р. Комісія у пленарному складі [рекомендувала](#) призначити безстроково суддею Окружного адміністративного суду м. Києва І. Погрібніченка⁴⁰. У цьому засіданні брала участь член Комісії Т. Весельська⁴².

30 травня 2016 р. Окружний адміністративний суд м. Києва у складі І. Погрібніченка прийняв постанову, якою повністю [задовольнив](#) позов Т. Весельської та зобов'язав Печерську районну в м. Києві державну адміністрацію видати їй ордер на квартиру у м. Києві, площею 104 кв.м⁴¹. Надалі ця квартира була [виведена з числа службових та приватизована](#) на одну з дочок Т. Весельської.

Тобто завдяки рішенням судді І. Погрібніченка член ВККС отримала у користування кошову квартиру, яка потім стала власністю її родини. Така ситуація однозначно свідчить про конфлікт інтересів та безумовно ставить під сумнів безсторонність Т. Весельської. Однак вона не заявила самовідвід та брала участь у прийнятті відповідного рішення щодо рекомендування судді І. Погрібніченка.

Щодо цього судді було затверджено негативний [висновок](#) ГРД⁴³, а також були [журналістські розслідування](#), які викрили факти, що можуть свідчити про його недобросовісність⁴⁴. За таких умов кожен голос мав велике значення і участь у цьому голосуванні Т. Весельської значно підірвало довіру до прийнятого ВККС рішення.

Іншим прикладом участі у прийнятті рішення за умов конфлікту інтересів є дії члена ВККС В. Бутенка. Національне агентство з питань запобігання корупції встановило факт порушення В. Бутенком антикорупційного законодавства та [склало щодо нього протокол](#) про адміністративне правопорушення за ч. 2 ст. 172-6 КУпАП⁴⁵. 11 квітня 2018 р. протокол надійшов до Солом'янського районного суду м. Києва і був розподілений на суддю О. Мозолевську. Лише через три місяці після авторозподілу у цій справі суддя О. Мозолевська [заявила собі самовідвід](#)⁴⁶, тобто вже після того, коли закінчився строк притягнення члена ВККС до відповідальності. Таким чином, зволікання судді призвели до того, що В. Бутенко навіть теоретично не міг бути притягненим до адміністративної відповідальності.

Через шість днів після того, як суддя заявила собі самовідвід, вона проходила кваліфікаційне оцінювання у колегії ВККС, [де головував В. Бутенко](#), який не заявив собі самовідводу⁴⁷.

Також є серйозні сумніви щодо безсторонності членів ВККС, щодо яких було встановлено факти порушення антикорупційного законодавства чи правил заповнення декларацій доброчесності та родинних зв'язків, під час кваліфікаційного оцінювання суддів, щодо яких встановлені факти схожих порушень. Так, окрім вже згаданого члена ВККС В. Бутенка, протокол про порушення антикорупційного законодавства було складено і щодо [Ю. Тітова](#)⁴⁸. Сама ВККС встановила [факт порушення](#) правил заповнення декларації родинних зв'язків Т. Весельською⁴⁹.

⁴⁰ Комісія рекомендувала призначити на посади 10 суддів / [Електронний ресурс] // <https://www.vkksu.gov.ua/ua/news/komisiia-riekomenduvala-la-priznatchiti-na-posadi-10-suddiw/>

⁴¹ Постанова Окружного адміністративного суду м. Києва від 30.05.2016 у справі № 826/6578/16 / [Електронний ресурс] // <http://reyestr.court.gov.ua/Review/57982252>

⁴² Посада судді ціною квартири / Блог Романа Маселка / [Електронний ресурс] // <https://blogs.pravda.com.ua/authors/maselko/5b4ced405b849/>

⁴³ Висновок про невідповідність судді Окружного адміністративного суду м. Києва Погрібніченка І.М. критеріям доброчесності та професійної етики / Затверджено Громадською радою доброчесності 17.07.2018 / [Електронний ресурс] // https://grd.gov.ua/data/files/conclusions/00_Qualification%20assessment/17.07.2018/Pogribnichenkoim_vysn.pdf

⁴⁴ Операція «Консьєрж»: хто живе у суддівських квартирах / випуск програми Наші гроші № 175 / [Електронний ресурс] // <https://www.youtube.com/watch?v=KpEh34pp9Bk>

⁴⁵ НАЗК: до суду направлено протокол про адміністративне правопорушення щодо члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України / [Електронний ресурс] // <https://nazk.gov.ua/news/nazk-do-sudu-napravleno-protokol-pro-administrativne-pravoporushennya-shchodo-chlena-vyshchoy-i?fbclid=IwAR3N2LgagH122Owt3xu5PPPe8YgTTg81k-P28qWTykBdj2RnvF3njVIV97aQ>

⁴⁶ Постанова Солом'янського районного суду м. Києва від 11.07.2018 у справі № 760/9432/18 / [Електронний ресурс] // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75265425>

⁴⁷ Співбесіда під час кваліфікаційного оцінювання суддів (17.07.2018)_3 / [Електронний ресурс] // <https://www.youtube.com/watch?v=OW-o2uru7kQg&feature=youtu.be&t=16148>

⁴⁸ Кругова порука «по-новому» - майстер клас від Вищої кваліфікаційної комісії суддів / Блог Романа Маселка / [Електронний ресурс] // <https://blogs.pravda.com.ua/authors/maselko/5a6d8c7122d70/>

⁴⁹ Шестеро суддів вказали недостовірні твердження у декларації доброчесності та одна суддя вказала недостовірні відомості у декларації родинних зв'язків / [Електронний ресурс] // <https://vkksu.gov.ua/ua/news/shiestiero-suddiw-wkazali-niedostowirni-twierdziennia-u-dieklaracii-dobrotchiesnosti-ta-odna-suddia-wkazala-niedostowirni-widomosti-u-dieklaracii-rodinnich-zwiazkiw/>

⁵⁰ Висновок про невідповідність судді Львівського апеляційного господарського суду Гриців В.М. критеріям доброчесності та професійної етики / Затверджено Громадською радою доброчесності 23.03.2018 / [Електронний ресурс] // https://grd.gov.ua/data/files/conclusions/00_Qualification%20assessment/28.03.2018_2/hrytsivm_vysn.pdf

Відаовідно до усталеної практики ГРД приватизація службової квартири є одним із індикаторів не доброчесної практики. Це стало підставою для негативного [висновку](#), наприклад, щодо судді В. Гриців⁵⁰. Однак члени ВККС Т. Весельська та М. Макарчук також вчиняли такі дії. Це ставить під сумнів їх об'єктивність при оцінюванні суддів, щодо яких є негативний висновок ГРД за цим індикатором.

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Окремі співбесіди проводяться членами ВККС, які мають конфлікт інтересів по відношенню до суддів, яких вони співбесідують.
2. ВККС слід вжити заходів щодо не недопущення фактів прийняття ВККС рішень в умовах реального чи потенційного конфлікту інтересів.

VI. ВМОТИВОВАНІСТЬ РІШЕНЬ ВККС ЗА НАСЛІДКОМ ОЦІНЮВАННЯ: ВИЯВЛЕНІ ПРОБЛЕМИ

ВККС НЕ МОТИВУЄ СВОЇ РІШЕННЯ, ЛИШЕ ВИСТАВЛЯЄ БАЛИ. ПОХОДЖЕННЯ БІЛЬШОСТІ БАЛІВ НЕЗРОЗУМІЛЕ

Положенням передбачено, що у рішенні Комісії за результатами кваліфікаційного оцінювання повинна бути мотивувальна частина, в якій зазначаються, зокрема, посилання на визначені Законом підстави його ухвалення або мотиви, з яких Комісія дійшла таких висновків.

⁵¹ Пост Богдана Саніна у соціальній мережі «Facebook» від 1.06.2018 / [Електронний ресурс] // https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=2005924733005183&id=100007630276483

Під час кваліфікаційного оцінювання Комісія оцінює 10 показників, які визначені в Положенні. З 1000 балів, які міг набрати суддя, Комісія публікувала лише бали за двома показниками:

1. «рівень знань у сфері права» (до викладення Положення в новій редакції у лютому 2018 р. — «Рівень знань у сфері права, у тому числі рівень практичних навичок та умінь у правозастосуванні»). Визначається за результатами анонімного письмового тестування;
2. «рівень практичних навичок та умінь у правозастосуванні» (до викладення Положення в новій редакції у лютому 2018 р. — «Уміння та навички проведення судових засідань та ухвалення судових рішень»). Визначається за результатами виконання практичного завдання (до лютого 2018 р. також враховувалися результати дослідження досьє судді).

Обидва показники є складовими критерію професійної компетентності, і за ними суддя міг набрати щонайбільше 210 балів з 1 000 можливих. Решту балів (79%) ВККС визначає за результатами дослідження досьє, проходження співбесіди та з урахуванням оцінки результатів психологічних тестувань.

Проте якими критеріями керувалися та з яких мотивів виходили члени Комісії під час виставлення балів, як вони оцінювали висновки психологів за результатами психологічного тестування, незрозуміло. Крім того, незрозуміло, яку конкретно кількість балів визначено окремо за кожним із десяти показників, вказаним у Положенні. Рішення Комісії такої інформації не містять. У них лише вказуються отримані суддею бали за визначеними законом трьома критеріями, незалежно від того, чи отримана суддею загальна кількість балів була достатньою для успішного складання оцінювання.

Для прикладу, суддя Окружного адміністративного суду м. Києва Б. Санін опублікував рішення про визнання його таким, що не відповідає займаній посаді, в якому зазначено:

«За критерієм компетентності... суддя набрав 368 балів. ...За критерієм професійної етики... суддя набрав 120 балів. ...За критерієм доброчесності суддя набрав 123 бали. ...За результатами кваліфікаційного оцінювання суддя ... набрав 611 балів»⁵¹.

⁵² Рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 30.07.2018 №1398/ко-18/ [Електронний ресурс] // https://drive.google.com/file/d/16g7BffqQoYz1QLnQuNeLt1Xbl_MVdiey/view

⁵³ Рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 8.06.2018 № 844 / ко-18 / [Електронний ресурс] // <https://drive.google.com/file/d/1KjldoTdXQVEGtX7Mqjo1c-YxieniOvAK/view>

⁵⁴ Постанова Вінницького апеляційного адміністративного суду від 29.11.2013 у справі № 824 /2641/13-а / [Електронний ресурс] // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/35626212>

⁵⁵ Рішення Другої дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя Про відмову у притягненні суддів Вінницького апеляційного адміністративного суду Сапальової Т.В., Боровицького О.А., Полотнянка Ю.П. до дисциплінарної відповідальності / [Електронний ресурс] // http://www.vru.gov.ua/content/act/2353_07.08_2017.doc

⁵⁶ Про залишення без змін рішення Другої Дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя від 7.08.2017 року № 2353/2дп/15-17 про відмову у притягненні суддів Вінницького апеляційного адміністративного суду Сапальової Т.В., Боровицького О.А., Полотнянка Ю.П. до дисциплінарної відповідальності та припинення дисциплінарного провадження / [Електронний ресурс] // http://www.vru.gov.ua/content/act/3448_26.10_2017.doc

Мотиви, з яких виходили члени Комісії під час виставлення цих балів, у рішенні не зазначені, тобто незрозуміло, чому суддя за критерієм професійної етики набрав 120 балів, а не 200 або 100.

При цьому Комісія, як правило, не розкриває змісту інформації щодо невідповідності суддів критеріям доброчесності та професійної етики, яка надходить від громадян, та не вказує причини її неврахування.

Для прикладу, у [рішенні](#) щодо судді В. Дев'ятка Комісія вказала про наявність двох скарг від фізичної особи про повідомлення суддею недостовірних відомостей у декларації доброчесності⁵². Однак Комісія не повідомила ані змісту аргументів фізичної особи, ані власної їх оцінки, обмежившись лише тезою про непідтвердження аргументів заявника.

Виняток становить [рішення](#) ВККС щодо відповідності судді Вінницького апеляційного адміністративного суду Т. Сапальової займаній посаді⁵³. Однак навіть у цьому випадку мотиви, наведені Комісією, виглядають маніпулятивними, спрямованими на «відбілювання» судді.

Так, до ВККС надійшла інформація про те, що суддя Т. Сапальова повідомила неправдиву інформацію у декларації доброчесності, а саме — вказала, що не приймала рішень, передбачених статтею 3 Закону України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні». Проте, колегія судів за участі судді Т. Сапальової [задовольнила](#) позов про обмеження мирних зібрань шляхом заборони встановлювати намети під час проведення акцій протесту у м. Чернівці у період Євромайдану.

Так, у резолютивній частині рішення суду вказано:

«Обмежити право на проведення мирних зібрань шляхом заборони...встановлювати намети на Центральній площі м. Чернівців».

У той же час відповідно до пункту 1 частини першої статті 3 Закону України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» суддя суду загальної юрисдикції підлягає перевірці у разі прийняття ним одноособово або у колегії суддів рішення:

«про обмеження прав громадян на проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій в Україні у період з 21 листопада 2013 року до дня набрання чинності цим Законом»⁵⁴.

Це рішення суду стало предметом перевірки Тимчасової спеціальної комісії з перевірки суддів судів загальної юрисдикції, утвореної відповідно до Закону «Про відновлення довіри до судової влади в Україні». Оскільки Комісія не встигла розглянути справу, вона була передана Вищій раді юстиції, згодом реорганізований у Вищу раду правосуддя (далі — ВРП).

7 серпня 2017 р. Друга дисциплінарна палата ВРП прийняла рішення [відмовити](#) у притягненні судді Т.Сапальової до дисциплінарної відповідальності у зв'язку із закінченням строку⁵⁵. Це рішення [підтримала](#) ВРП⁵⁶.

У своєму рішенні Друга дисциплінарна палата ВРП вказала, що колегією судів за участі Т. Сапальової під час розгляду справи про обмеження свободи мирних зібрань «допущено очевидні порушення норм процесуального права, які свідчать про вчинення ними дисциплінарного проступку».

Здавалося б, обставини цієї справи є очевидними для кожного. Суд, у межах процедури, передбаченої для розгляду справи про обмеження свободи мирних зібрань, обмежив свободу зібрань шляхом заборони використання наметів.

Компетентний дисциплінарний орган вирішив, що під час розгляду цієї справи суддя Т. Сапальова допустила очевидні порушення процесуального права. До того ж, суддя не виконала вимоги закону «Про судоустрій і статус суддів» щодо правдивого заповнення декларації доброчесності.

Однак ВККС [вирішила](#), що інформація про зазначення суддею неправдивих відомостей у декларації доброчесності не підтвердилась, оскільки «рішення Вінницького апеляційного адміністративного суду не є рішенням про обмеження права громадян про обмеження зборів, мітингів, походів і демонстрацій». Натомість, на думку Комісії, заборона використання наметів під час мирного зібрання є лише «додатковими тимчасовими заходами для забезпечення безперешкодного проведення таких зібрань».

Таким чином, Комісія здійснила ревізію положень закону, висновків самого суду, який розглядав справу у порядку провадження за позовами про обмеження свободи мирних зібрань, а також висновків ВРП.

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Походження понад 80% балів, які отримують судді під час кваліфікаційного оцінювання не зрозуміле.
2. Комісія, як правило, не розкриває змісту інформації щодо невиконання суддями критеріїв доброчесності та професійної етики, яка надходить від громадян, та не вказує причини її неврахування.

ВІДСУТНІСТЬ МОТИВУВАННЯ У РІШЕННІ ЗА НАСЛІДКАМИ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ОЦІНЮВАННЯ Є ПІДСТАВОЮ ДЛЯ ЙОГО СКАСУВАННЯ — ВИСНОВОК ВЕРХОВНОГО СУДУ

⁵⁷ Рішення Верховного Суду від 16.10.2018 у справі № 9901/637/18 / [Електронний ресурс] // http://reyestr.court.gov.ua/Review/77361545?fbclid=IwAR-2eRTB3Ndzwink7HjdQRkLw96Pw_AU68VrCe-QU-YmPQQVem3TOndHQWYo

16 жовтня 2018 р. Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду скасував рішення ВККС за наслідками кваліфікаційного оцінювання судді Округного адміністративного суду м. Києва П. Ковзеля.

У цій справі Суд дійшов висновку, що рішення ВККС щодо результатів оцінювання було немотивованим. На думку Суду у ньому наведений лише перелік засобів встановлення відповідності судді займаній посаді (результати іспиту, тестування, дослідження досьє, співбесіди), а також вказані бали позивача за кожним з критеріїв, однак відсутні мотиви для прийняття рішення щодо кожного з вказаних критеріїв та аргументи Комісії на користь прийняття чи відхилення доводів та доказів позивача та виставлення саме такої кількості балів.

Таким чином, Суд визнав, що просте виставлення балів не є ані прийнятною, ані достатньою мотивацією для прийняття рішень за результатами кваліфікаційного оцінювання.

Що цікаво, Верховний Суд у своєму рішенні звернув увагу на те, що Комісія цілком усвідомлювала дефініцію «мотивоване рішення», позаяк розкрила його зміст, але в частині визначення вимог до іншого органу – Громадської ради доброчесності. Натомість щодо власних рішень визначеного стандарту мотивації ВККС вирішила не дотримуватись.

На думку Суду, спосіб викладу рішень, який у результаті вибрала Комісія «суб'єктивізує» акт державного органу і не дає змоги суду встановити дійсні підстави та причини, з яких цей орган дійшов саме таких висновків, надати їм правову оцінку, та встановити законність, обґрунтованість, пропорційність рішення»⁵⁷.

Наразі ВККС оскаржила це рішення до Великої палати Верховного Суду. Результати перегляду можуть мати загрозливе значення навіть для тих незначних результатів кваліфікаційного оцінювання. Адже спосіб «мотивування», який був використаний у справі П. Ковзеля ВККС використовувала практично в усіх рішеннях щодо не відповідності суддів займаним посадам. Таким чином, усі судді, які успішно не пройшли кваліфікаційне оцінювання, зможуть добитися скасування рішень ВККС в суді.

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Верховний Суд визнав незаконною «мотивацію» рішень за наслідками кваліфікаційного оцінювання лише у вигляді балів. Комісія оскаржує це рішення.

VII. УЧАСТЬ ГРД У КВАЛІФІКАЦІЙНОМУ ОЦІНЮВАННІ

«ТЕХНІЧНЕ» ВИТІСНЕННЯ ГРД З ПРОЦЕСУ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ОЦІНЮВАННЯ СУДДІВ

27 грудня 2017 р. ГРД [повідомила](#) про свій намір взяти участь у кваліфікаційному оцінюванні, попри відсутність конструктивної співпраці з ВККС⁵⁸. Водночас, ГРД звернула увагу на те, що відповідно до графіку оцінювання Рада кожного тижня повинна збирати, аналізувати та надавати Комісію інформацію про 120 суддів, а також брати участь у співбесідах, що унеможливорює ефективну участь громадськості у цьому процесі.

29 грудня 2017 р. ВККС внесла зміни до свого Регламенту, які ще більше ускладнили здійснення членами ГРД своїх повноважень шляхом покладання додаткових, порівняно з законом, вимог до висновків та інформації.

13 лютого 2018 р. ВККС також [внесла](#) зміни до Положення про порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання, покликану допомогти «суддям Майдану» успішно його скласти. Зокрема, Комісія вирішила не надавати оцінку судовим рішенням, у разі відсутності рішення компетентного органу про притягнення судді до відповідальності. Нагадаємо, що багато «суддів Майдану» змогли уникнути відповідальності, оскільки щодо них не було звернень про притягнення їх до відповідальності. У свою чергу це зумовлено тим, що багато рішень у справах Майдану не внесені до Єдиного державного реєстру судових рішень у супереч закону.

ГРД неодноразово [закликала](#) ВККС скасувати зміни до Положення та Регламенту⁵⁹, однак Комісія відмовилась це зробити.

23 березня 2018 р. ВККС розпочала співбесіди у межах процедури кваліфікаційного оцінювання. До початку співбесід до Комісії [надійшло](#) 30 висновків ГРД.

Після початку співбесід стало зрозуміло, що Комісія не має наміру розглядати висновки ГРД. Усі висновки ГРД, що надійшли до Комісії були залишені без розгляду, а співбесіди щодо суддів стосовно яких надійшли висновки були відкладені.

З огляду на те, що ВККС відмовилась розглядати висновки з посиланням на незаконні, на думку ГРД, положення Регламенту, Рада вирішила [припинити](#) свою участь у процесі кваліфікаційного оцінювання. Іншими причинами припинення участі в оцінюванні стали:

1. нереалістичний графік проведення оцінювання – кожного місяця оцінювання мало проходити близько 500 суддів;
2. можливість проходження оцінювання суддями Майдану через те, що ВККС вирішила не брати до уваги їхні попередні рішення за відсутності оцінки дисциплінарного органу;

⁵⁸ Інформація щодо участі Громадської ради доброчесності у кваліфікаційному оцінюванні суддів та конкурсах на посаду судді / [Електронний ресурс] // <https://grd.gov.ua/news/103/informatsiia-shchodo-uchasti-hromadskoi-rady-dobrochesnosti-u-kvalifikatsiynomu-o>

⁵⁹ Заява Громадської ради доброчесності щодо кваліфікаційного оцінювання суддів / [Електронний ресурс] // <https://grd.gov.ua/news/139/zaiava-hromadskoi-rady-dobrochesnosti-shchodo-kvalifikatsiynoho-otsiniuvannia-suddiv>

⁶⁰ Заява про припинення участі Громадської ради доброчесності у процесі кваліфікаційного оцінювання суддів / [Електронний ресурс] // <https://grd.gov.ua/news/150/zaiava-pro-priypnen-nia-uchasti-hromadskoi-rady-dobrochesnosti-u-pro-tsesi-kvalifi>

3. [наявність](#) очевидного конфлікту інтересів у деяких членів ВККС, які самі вчиняли дії, що можуть бути підставою для звільнення з посади;
4. непрозорість процедур оцінювання, оскільки невідомо які бали і за що виставляють суддям члени ВККС⁶⁰.

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. ГРД практично не брала участі у кваліфікаційному оцінюванні. Причина — у темпах оцінювання, які не дозволяли проводити ефективну перевірку та перешкодах, які створювала ВККС.

РЕГЛАМЕНТ ВККС ЩОДО ВИМОГ ДО ВИСНОВКУ ГРД СУПЕРЕЧИТЬ ЗАКОНУ – ВИСНОВОК ВЕРХОВНОГО СУДУ

⁶¹ Рішення Верховного Суду від 18.09.2018 у справі № 9901/460/18 / [Електронний ресурс] // <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76614024>

Співкоординатор ГРД В. Титич оскаржив зміни до Регламенту ВККС щодо вимог до рішень ГРД до Верховного Суду, оскільки вони встановлюють додаткові вимоги до рішень, які не містяться у законі.

Зокрема, зміни до регламенту ВККС встановили:

1. обов'язок ГРД ознайомлювати суддю (кандидата на посаду судді) з інформацією чи висновком, який нею надається ВККС та передбачали право такої особи надати пояснення ГРД;
2. вимоги до змісту інформації / висновку, що надається ГРД;
3. право ВККС залишити без розгляду інформацію / висновок ГРД, які не відповідають встановленим вимогам;
4. право Комісії не розглядати інформацію / висновок ГРД, які надіслані з порушенням вказаного строку;
5. обов'язок підписання інформації / висновку всіма членами ГРД;
6. строк, протягом якого ГРД має надати інформацію / висновок про суддю (кандидата на посаду судді);
7. порядок підтвердження повноважень представника ГРД на засіданні Комісії.

18 вересня 2018 р. Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду **частково задовольнив** позов та визнав незаконними 5 із 7 змін до Регламенту Комісії, які стосуються діяльності ГРД. Зокрема, відповідно до позиції Суду, у жодному з положень Закону «Про судоустрій і статус суддів» *«не передбачено право ВККС України приймати рішення про залишення без розгляду інформації або висновку, які були надані ГРД, як і не передбачено право не досліджувати відповідні документи»*⁶¹. Тобто, інформація / висновки, які надаються ГРД, обов'язково є предметом дослідження ВККС.

Водночас Суд залишив чинними положення Регламенту щодо строку, протягом якого ГРД має надати інформацію / висновок про суддю та права Комісії не розглядати документи, що надійшли з порушенням строку.

Наразі рішення Верховного Суду не набрало законної сили. Справа перебуває на розгляді Великої палати Верховного Суду.

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду визнав незаконними більшість положень регламенту ВККС, які регламентують вимоги до висновків та інформації ГРД. Остаточне рішення з цього приводу ухвалить Велика Палата Верховного Суду.

ВККС ПРОВОДИЛА КВАЛІФІКАЦІЙНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЗА ВІДСУТНОСТІ СФОРМОВАНОГО СКЛАДУ ГРД. ЛЕГІТИМНІСТЬ ТАКОГО ОЦІНЮВАННЯ СУМНІВНА.

Закон «Про судоустрій і статус суддів» передбачає пряму форму участі громадськості у процесі кваліфікаційного оцінювання через спеціального суб'єкта — ГРД. Відповідно до Закону ГРД сприяє Комісії у встановленні відповідності судді критеріям доброчесності і професійної етики шляхом надання ВККС інформації або висновку про невідповідність судді зазначеним критеріям. Таким чином, роль ГРД у кваліфікаційному оцінюванні прямо визначена у законі.

Незважаючи на це, ВККС продовжила проводити співбесіди у межах кваліфікаційного оцінювання суддів за відсутності сформованого складу ГРД. Зокрема, 14 грудня 2018 р. ВККС [провела](#) співбесіди з 3 суддями.

Нагадаємо, що повноваження першого складу ГРД спливали у листопаді 2018 року. Новий склад ГРД сформований громадськими об'єднаннями 17 грудня 2018 р.

22 грудня 2018 р. Комісія провела пленарне [засідання](#) про підтвердження рішень колегій ВККС про відповідність займаній посаді суддів, щодо яких були висновки ГРД. Таке засідання проведене без участі представників ГРД. На той момент новообрана ГРД ще не провела свого першого організаційного засідання, не обрала координаторів, не визначила уповноважених для участі у співбесідах. ГРД направила до ВККС звернення з проханням перенести ці засідання та надати можливість уповноваженим представникам ГРД взяти у них участь. Однак ВККС проігнорувала це прохання.

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. ВККС не зупинила проведення кваліфікаційного оцінювання на період відсутності сформованого складу ГРД; таким чином громадськість не мала можливість взяти участь у процесі оцінювання частини суддів, попри те, що роль ГРД у кваліфікаційному оцінюванні передбачена законом.

VIII. ВІДКРИТІСТЬ ТА ПУБЛІЧНІСТЬ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ОЦІНЮВАННЯ

РІВЕНЬ ПУБЛІЧНОСТІ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ОЦІНЮВАННЯ У ПОРІВНЯННІ З КОНКУРСОМ ДО ВЕРХОВНОГО СУДУ ЗНИЗИВСЯ

Відповідно до ч. 4 ст. 84 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» кваліфікаційне оцінювання проводиться прозоро та публічно, у присутності судді (кандидата на посаду судді), який оцінюється, та будь-яких заінтересованих осіб.

⁶² Лист Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 11.10.2018 № М-5502/18 / [Електронний ресурс] // https://drive.google.com/drive/folders/1AVLi9-vRjv1k89orhYf9223ry_-rlwex

Одним із головних досягнень ВККС під час конкурсу до Верховного Суду було забезпечення он-лайн трансляцій двох складових іспиту — тестування і виконання практичних завдань — та участь спостерігачів під час їх проведення, а також он-лайн трансляції засідань за участю кандидатів на посаду судді та членів ГРД.

І хоча громадські експерти [критикували](#) Комісію за недостатню прозорість визначення результатів конкурсу, забезпечення зовнішньої прозорості відзначалося як досягнення Комісії.

Однак під час кваліфікаційного оцінювання навіть зовнішня прозорість почала обмежуватись. Вираженням цього стала запроваджена Комісією практика проведення багатьох співбесід у закритому режимі.

Відповідно до [даних](#) ВККС, станом на 9 жовтня 2018 р. у закритому режимі проведено 180 співбесід⁶².

Аналіз результатів оцінювання в закритому режимі дає підстави зробити висновок, що у такому режимі судді успішніше складають кваліфікаційне оцінювання. Так, з 180 суддів, які пройшли співбесіду без трансляції лише 4, або лише 2,2% від загальної кількості було визнано такими, що не відповідають займаній посаді. Натомість відсоток суддів, які не відповідають посаді серед суддів, співбесіда з якими транслювалася в мережу Інтернет, — вдвічі більший.

Формальними причинами проведення співбесід у закритому режимі було:

1. забезпечення особистої безпеки — 110 випадків;
2. забезпечення безпеки близьких осіб — 145 випадків;
3. забезпечення збереження майна — 124 випадки;
4. забезпечення таємниці особистого життя — 9 випадків;
5. збереження державної таємниці — 1 випадок;
6. забезпечення нерозголошення іншої інформації, що охороняється законом, — 3 випадки.

⁶³ «Якби повернути час назад, більше би дітей народила і виховала» / Інтерв'ю з суддею Світланою Мартьяновою / [Електронний ресурс] // https://wz.lviv.ua/interview/199016-yakby-povernuty-chas-nazad-bilshe-by-ditei-narodyla-i-vykhovala?fbclid=IwAR3wEVbowPm58pw-8BxT0h0Su0ayeS-j8k-slqb_LUFlwKVpw8hbVI3IQ0

⁶⁴ Щорічна декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави та місцевого самоврядування Смокович Віри Іванівни за 2016 рік / [Електронний ресурс] // <https://public.nazk.gov.ua/declaration/3a2e6729-3c50-4f29-ab-ca-a4aaffe2c044>

Більшість рішень про проведення співбесіди у закритому режимі приймалися щодо суддів, які вимушено покинули окуповану територію та зону проведення Операції об'єднаних сил, та були пов'язані з наявністю у них родичів або майна на окупованій території.

При цьому ВККС не розглядала кожен випадок індивідуально і жодним чином не встановлювала наявності ризиків. Такі рішення приймалися за наявності самого факту колишнього проживання судді чи його родичів на цій території або наявності там будь-якого майна будь-якого родича.

Співбесіди проводились закрито навіть з кандидатами, які виїхали з окупованих територій задовго до початку окупації. Для прикладу, без трансляції проводились співбесіди з:

1. головою Львівського апеляційного господарського суду Б. Плотницьким, який з 2012 р. працює і проживає у м. Львові;
2. суддею Господарського суду м. Києва К. Головіною, яка з 2011 р. живе і працює у м. Києві;
3. суддею Господарського суду міста Києва В. Джарти, яка з 2010 р. живе і працює у м. Києві.

Крім того, щодо деяких суддів ми не змогли встановити наявності майна або фактів проживання родичів на території Операції об'єднаних сил для того, щоби підтвердити правдивість наведених мотивів закриття співбесіди. Серед цих суддів суддя Господарського суду Львівської області О. Галамай та суддя Львівського окружного адміністративного суду О. Клименко.

Виникають питання і щодо обґрунтованості проведення закритих співбесід у зв'язку із необхідністю збереження таємниці особистого життя. Так закритими були співбесіди з головою Франківського районного суду м. Львова С. Мартьяновою та суддею Волинського окружного адміністративного суду В. Смокович. Можна припустити, що причиною стало наявність у цих суддів усиновлених дітей. Проте ці факти є публічними, загальновідомими і не є предметом дослідження під час оцінювання, а тому потреби у закритті співбесід з цими суддями не було. Зокрема, в опублікованому у мережі Інтернет інтерв'ю з С. Мартьяновою суддя не приховує, що взяла дітей на виховання⁶³, а В.Смокович особисто повідомила про наявність усиновленої дитини у декларації, що знаходиться у відкритому доступі⁶⁴.

Ще одним кроком, спрямованим на зменшення публічності, стала відмова Комісії надавати рішення про закриття співбесіди за запитами про надання публічної інформації.

Відповідно до п. 2.2.5 Регламенту ВККС рішення про закриті засідання ухвалюється більшістю від загального складу Комісії, палати або колегії, із одночасним вирішенням питання про визначення складу осіб, допущених до участі в закритому засіданні. Відповідно до п. 4.12.2 цього Регламенту з окремих питань, пов'язаних з рухом матеріалів при проведенні кваліфікаційного оцінювання, Комісія може приймати рішення, що фіксується у протоколі засідання (протокольне рішення).

Тобто рішення про закриті засідання обов'язково оформляється у вигляді окремого документа чи шляхом фіксування у протоколі засідання (протокольне рішення). Однак ці рішення ніде не публікуються, а на запити про публічну інформацію Комісія відмовляється їх надавати. Зокрема, ВККС відмовилась надати протокольні рішення про закриті засідання з суддями: В. Смокович,

С. Мартяновою, К. Головіною, В. Джарти. Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду [визнав](#) таку відмову правомірною, оскільки ВККС обґрунтувала неможливість надати запитуване рішення тим, що воно не було оформлене у вигляді письмового документа. При цьому Верховний Суд вказав, що «оцінка правомірності дій Комісії при обранні способу та форми прийняття і складення рішення стосовно проведення співбесіди в закритому режимі, а так само і правомірність прийняття самого рішення про проведення співбесіди в закритому режимі, знаходяться поза межами предмету позову щодо реалізації права на доступ до публічної інформації»⁶⁵. Наразі справа знаходиться на розгляді Великої Палати Верховного Суду.

⁶⁵ Рішення Верховного Суду від 16.07.2018 у справі № 9901/650/18/ [Електронний ресурс] // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75368895?fbclid=IwAR06py4A-f2tB6NacV09k33-Co-3gXl-RUxw7l0h7C-ITldmYHSrBFR79vXE>

Така ситуація із закриттям співбесід без належного обґрунтування та за умов відмови Комісії надати рішення про закриття співбесід, створює ризик використання правила про закриття співбесід без достатніх підстав. У свою чергу це загрожує публічності оцінювання суддів, породжує додаткові сумніви в об'єктивності оцінювання та підриває довіру до його результатів.

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Близько 10 % співбесід під час кваліфікаційного оцінювання проходить у закритому режимі; у більшості випадків співбесіди з суддями закриваються з міркувань особистою безпеки, безпеки близьких осіб та збереження майна.
2. Судді, які проходять співбесіду у закритому режимі удвічі рідше визнаються такими, що не відповідають займаній посаді.
3. ВККС не розглядає кожен випадок закриття співбесіди індивідуально; як правило, наявність ризиків встановлюється автоматично лише у зв'язку з тим, що особа колись проживала на тимчасово окупованій території.
4. З метою запобігти враженню про зменшення зовнішньої прозорості кваліфікаційного оцінювання рекомендуємо:
  - a. забезпечити індивідуальний підхід до питання про проведення співбесіди у закритому режимі;
  - b. проводити закриті співбесіди лише у частині, яка стосується фактів, які не можна розголошувати; натомість інша частина співбесіда має залишатися відкритою для публіки;
  - c. обґрунтовувати та публікувати рішення про проведення закритих співбесід на сайті Комісії;
  - d. вносити стенограму співбесіди, яка проводилась закрито у загальнодоступне суддівське досьє за винятком частини, яка не підлягає розголошенню.

АВТОМАТИЗОВАНА СИСТЕМА ДОСТУПУ ДО СУДДІВСЬКИХ ДОСЬЄ ВІДСУТНЯ

⁶⁶ Досьє кандидатів до Верховного Суду не відкривають, бо це заборонено законом, — член ВККС / [Електронний ресурс] // <https://vkksu.gov.ua/ua/about/zmi-pro-komisiu/dose-kandidativ-do-wierchownogo-cudu-nie-widkriwai-ut-bo-cie-zaboronieno-zakonom-tchlien-wkks/>

Відповідно до ч. 6 ст. 85 Закону «Про судоустрій і статус суддів» формування і ведення суддівського досьє здійснюються в автоматизованій системі.

Однак до цього моменту вона не створена, хоча відповідно до Закону «Про судоустрій і статус суддів» ця система мала бути створена ще 2 червня 2017 р. Крім того, невідомо чи взагалі вживаються будь-які заходи для її створення.

Наразі усі досьє публікуються з використанням звичайних інструментів [Google-диску](#), посилання на яке знаходиться на сайті Комісії. Досьє збережені у форматі PDF без можливості пошуку інформації у тексті файлів, що значно ускладнює роботу з досьє та пошук як самих досьє, так і інформації у них. До речі міжнародні експерти критикують таке технічне рішення. У звіті «[Відбір та оцінювання суддів в Україні](#)» міжнародні експерти рекомендують запровадити параметри швидкого пошуку для сканування документів для ГРД та ВККСУ не тільки як PDF, але і як PDF для пошуку OCR. Адже це дозволить використовувати великі дані, як інструменти пошуку, щоб пройти через файли.

Самі члени Комісії визнають, що така форма оприлюднення суддівського досьє не відповідає вимогам закону. Так, на сайті ВККС розміщено такий коментар члена Комісії [А. Козлова](#):

«Коли говорять про те, що для виконання закону достатньо просто відсканувати досьє судді і викласти його у відкритий доступ – це неправда. Досьє мають зберігатись у стандартизованій системі. Якщо є електронна система, вона потребує апаратного забезпечення, вона потребує сертифікату. У нас виникла проблема через те, що під час прийняття нового закону про судоустрій і статус суддів ніхто не подумав про фінансове забезпечення. Фінансування під це передбачено не було. Комісія намагалась знайти гроші у вигляді міжнародної допомоги. Але не вийшло. Ми б залюбки зробили б це, але є певні вимоги, як ця інформація має зберігатись»⁶⁶.

Через два роки після прийняття закону жодного поступу у створенні автоматизованої системи немає. Нам невідомі намагання Комісії вирішити проблему з фінансуванням, що створює враження реальної відсутності бажання її вирішувати. ВККС продовжує вести суддівські досьє у формі, яка не відповідає вимогам закону та запиту суспільства.

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Автоматизована система доступу до суддівського досьє не створена у су-переч закону. З огляду на це Комісії слід вжити активних та невідкладних заходів для розробки та впровадження автоматизованої системи ведення та формування суддівських досьє.

ОПУБЛІКУВАННЯ ТА ОНОВЛЕННЯ БІЛЬШОСТІ СУДДІВСЬКИХ ДОСЬЄ ВІДБУВАЄТЬСЯ НЕСВОЄЧАСНО

Досьє можуть виконувати свою функцію лише за умови їх своєчасного опублікування. Це має відбутись за достатній час до проведення співбесід з суддею, щоб усі зацікавлені, зокрема ГРД та інші інституції громадянського суспільства, змогли ознайомитись, проаналізувати та надати Комісії інформацію, яка має значення для оцінювання судді.

20 жовтня 2017 р. ВККС прийняла [рішення](#) про проведення оцінювання 999 діючих суддів. З цього моменту на сайті мали би з'явитися їхні досьє⁶⁷. Проте Комісія суттєво затягнула з виконанням цього обов'язку. Перші досьє [з'явилися на сайті](#) лише 17 січня 2018 р., а станом на 6 лютого 2018 р. на сайті Комісії було лише 699 досьє.

Ситуація не змінилась і надалі. Для прикладу, не опубліковане досьє відомого голови Октябрського районного суду м. Полтави О. Струкова, оцінювання якого розпочато ще [20 жовтня](#) 2017 р.

З наведеного можна зробити висновок, що суддівські досьє розміщуються на сайті Комісії несвоєчасно і позитивна динаміка у виправленні цього недоліку відсутня.

Іншою серйозною проблемою є те, що вже опубліковані Комісією досьє практично не оновлюються.

Відповідно до п. 1.2 [Порядку формування і ведення суддівського досьє](#) (далі — Порядок формування досьє) ведення суддівського досьє здійснюється з дотриманням принципів достовірності, актуальності, систематичності та релевантності. П. 4.26 Порядку передбачив, що «структурний підрозділ секретаріату Комісії, відповідальний за документообіг, невідкладно після надходження до Комісії інформації (документів, матеріалів) у паперовій формі, яка підлягає включенню до суддівського досьє, забезпечує її реєстрацію, сканування та передачу відповідальному структурному підрозділу для вирішення питання про її включення до суддівського досьє»⁶⁸.

Тобто не лише логіка, але й прямі норми Порядку формування досьє передбачають невідкладне оцифрування усіх документів, які долучаються до паперового досьє, та оновлення їх на сайті Комісії.

Під час кваліфікаційного оцінювання суддів досьє часто поповнюється новими документами. Зокрема, це пояснення суддів, які вони надають у зв'язку із наявністю сумнівних фактів щодо їх доброчесності. Зазвичай саме на підставі цих документів і приймається остаточне рішення щодо оцінки судді. Саме тому важливо, щоб усі ці документи ставали загальнодоступними. Під час конкурсу до Верховного Суду усі пояснення кандидатів на висновки ГРД [публікувались на сайті](#) ВККС⁶⁹.

Однак під час кваліфікаційного оцінювання ми не виявили жодного випадку, коли Комісія самостійно оновила дані суддівського досьє після надходження до ВККС додаткових документів.

Лише декілька досьє було оновлено після надсилання до Комісії запитів про надання публічної інформації. Так, після запитів були оновлені досьє [В. Дев'ятка](#), [Л. Токмілової](#), [О. Журавської](#) та [Ю. Свяченої](#).

⁶⁷ Список суддів, стосовно яких призначено кваліфікаційне оцінювання на відповідність займаній посаді згідно з рішенням Комісії від 20.10.2017 / [Електронний ресурс] // <https://vkksu.gov.ua/userfiles/doc/decision201017.pdf>

⁶⁸ Порядок формування і ведення суддівського досьє / Затверджено рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 15.11.2016 № 150/зп-16 / [Електронний ресурс] // <https://vkksu.gov.ua/userfiles/poriadoksd.doc>

⁶⁹ Пояснення кандидатів щодо висновків ГРД / [Електронний ресурс] // <https://vkksu.gov.ua/ua/konkurs-do-wierchownogo-sudu/poiasniennia-kan-didata-shtchodo-wisnowkiw-grd/>

⁷⁰ Лист Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 12.10.2018 № М-5523/18/ [Електронний ресурс] // https://drive.google.com/file/d/1HZFL_iAx-PmBj-Q23vna1pCj0D6oLnw6Q/view

При цьому навіть після оновлення ці досьє не містили усієї визначеної законом інформації. Зокрема, досьє судді Л. Токмілової, яка пройшла оцінювання ще у квітні 2018 р., було оновлене 11 жовтня 2018 р., однак рішення Комісії за результатами її оцінювання у ньому відсутнє. Така ж ситуація з досьє В. Дев'ятка, який пройшов оцінювання 30 липня 2018 р. Його досьє було оновлено 27 вересня 2018 р., але там відсутнє рішення Комісії за результатами оцінювання.

У більшості випадків Комісія не вживала заходів для оновлення суддівського досьє, навіть після отримання запитів про надання публічної інформації. Комісія також відмовлялася надавати ці дані безпосередньо особам, які звернулася із запитом про надання публічної інформації, мотивуючи це тим, що законом передбачена можливість ознайомлення з суддівським досьє виключно через автоматизовану систему, яка досі не створена.

Зокрема, такі відповіді Комісія надала щодо досьє суддів [В. Щавінського](#), [В. Гриців](#), [М. Гуцала](#), [Е. Бовкуна](#), [О. Первушиної](#), [Д. Валігури](#), [О. Голуб](#), [О. Карпенко](#), [В. Джарти](#).

А в [листі від 12 жовтня 2018 р. № М-5523/18](#) Комісія заявила, що оновлення суддівських досьє актуальними даними до створення автоматизованої системи неможливе, з огляду на значні обсяги інформації, що надходять до Комісії⁷⁰.

За таких умов кваліфікаційне оцінювання перетворюється на формальність та оману суспільства, бо суддю неможливо належно оцінити за відсутності повної інформації. Саме на цьому [наголошувала](#) ГРД, коли виходила з процесу оцінювання. ВККС проігнорувала вимоги громадськості та заявляла, що процес перевірки суддів відбувається якісно та відповідно до цілей судової реформи. Лише зараз Комісія таки визнала неможливість забезпечити навіть своєчасне оновлення досьє (не кажучи про їх якісне опрацювання), але продовжує проводити оцінювання без будь-яких змін.

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Велика частина суддівських досьє публікується несвоєчасно, а вже опубліковані досьє практично не оновлюються.
2. Рекомендуємо Комісії призначати кваліфікаційне оцінювання щодо суддів одночасно з публікуванням відповідного суддівського досьє, а також вживати заходів щодо їх своєчасного оновлення.

ВККС СИСТЕМАТИЧНО ПОРУШУЄ ЗАКОНОДАВСТВО ПРО ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Оскільки Комісія не оновлює суддівськи досьє, запит про доступ до публічної інформації є єдиним способом ознайомитись з усіма документами, розміщеними у «паперовому» досьє. Проте, як ми вже згадували, Комісія у переважній більшості випадків відмовляється надавати ці документи на запит, мотивуючи це нормами закону «Про судоустрій та статус суддів», що доступ до суддівських досьє здійснюється виключно через сайт. Додатковою мотивацією є конфіденційність інформації, яка міститься у документах. Зокрема, таку позицію ВККС зайняла при наданні відповіді на запит щодо суддівського досьє Е.Бовкуна. Верховний Суд, розглянувши позов на відмову надати інформацію у цьому випадку, визнав дії ВККС протиправними та зобов'язав Комісію повторно розглянути запит. Так у [рішенні](#) суд констатував:

«За змістом відповіді на інформаційний запит позивача, вбачається що Вища кваліфікаційна комісія суддів України не виконала всіх встановлених законом дій, та фактично запит на надання інформації не розглянуто, та відповідно не надано обґрунтованої відповіді щодо запитуваної інформації ОСОБА_1

Враховуючи встановлені Судом обставини відсутності на час подання запиту рішень у суддівському досьє на веб-сайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, відповідач не навів належного обґрунтування не надання їх ОСОБА_1.

Щодо запитуваної інформації про надання письмових пояснень та доданих документів, то в цій частині запит взагалі не розглянутий, оскільки відповідь не містить і будь-яких мотивів не надання інформації запитувачу»⁷¹.

Комісія також порушує законодавство про доступ до публічної інформації і при розгляді інших запитів, які напряду стосуються кваліфікаційного оцінювання. Так 29 березня 2018 р. відбувся форум «100 днів роботи Верховного Суду», під час якого Голова Вищої кваліфікаційної комісії суддів України С. Козьяков [зазначив таке](#):

«Я сьогодні вперше в аудиторії, завдяки Вашому запрошенню, покажу два документа. Це рішення Комісії, частина його про конкурс, який проходив у 2011 році, шість років тому. Хочу зазначити тут так: у Вінницький окружний адміністративний суд на 9 вакантних місць — 9 кандидатів, господарський суд Вінницької області на 4 вакансії — 4 кандидати, ще в інший суд на 1 вакансію — 1 кандидат, ще інший суд, вже Чернігівська область, на 3 вакансії — 3 кандидата. Далі на 2 вакансії — 2 кандидати, 2 кандидати — на 2 вакансії, на 1 вакансію — 1 кандидат і так далі. Це одинадцятий рік. Ми правильно розуміємо, що це не випадково?»⁷².

⁷¹ Рішення Верховного Суду від 20.02.2019 у справі № 9901/924/18 / [Електронний ресурс] // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80109544>

⁷² Форум «100 днів роботи Верховного Суду» / [Електронний ресурс] // <https://www.facebook.com/chesnosud/videos/2062522433993522/>

⁷³ Рішення Верховного Суду від 10.09.2018 у справі № 9901/620/18 / [Електронний ресурс] // <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76518910>

⁷⁴ Заступник Голови ВККС Станіслав Щотка: в Україні одночасно перевіряють усіх суддів. Ніде в світі такого не було / [Електронний ресурс] // <https://glavcom.ua/interviews/zastupnik-golovi-vkks-stanislav-shchotka-v-ukrajini-odnocasno-perevirayut-vsikh-suddiv-nide-v-sviti-takogo-ne-bulo-493219.html?fbclid=IwAR1wopiPDOaxK9tVvhrANuXfc-7CV6lmU1kp7ta-y9VpK-l7gPv7BwDbSRZo>

⁷⁵ Рішення Верховного Суду від 15.08.2018 у справі № 9901/612/18 / [Електронний ресурс] // <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75958518>

⁷⁶ Лист Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 12.10.2018 № 19-5545/18 / [Електронний ресурс] // <https://drive.google.com/file/d/1fZQ5xTM-f0AMM1WvOXOCF7b-7qoysgzNN/view?usp=sharing>

Тобто Голова ВККС натякнув, що окремі судді отримували свої посади нечесно завдяки сумнівним діям попереднього складу Комісії. Ця інформація мала значення для кваліфікаційного оцінювання таких суддів, то ж ми надіслали до Комісії запит з проханням надати ці документи. Однак понад 4 місяці Комісія не відповідала і лише після подачі позову до суду надала часткову відповідь. Верховний Суд визнав бездіяльність Комісії щодо ненадання відповіді на запит протиправною⁷³.

Ще один приклад пов'язаний з поширенням заступником голови ВККС С. Щоткою неправдивої інформації про неналежне оформлення висновків ГРД. Він стверджував, що до багатьох висновків ГРД не додані протоколи про результати голосування за відповідні висновки⁷⁴.

Ми надіслали до Комісії запит з проханням надати інформацію, яка б могла підтвердити слова С. Щотки. Однак ВККС ухилилась від надання відповіді. Верховний Суд встановив у цьому випадку факт порушення Закону «Про доступ до публічної інформації»⁷⁵. Лише після цього ВККС надала відповідь на запит, де визнала, що усі висновки ГРД були надіслані до Комісії з відповідними протоколами про результати голосування⁷⁶.

Ця справа доводить, що Комісія не лише порушувала вимоги законодавства про доступ до публічної інформації, але й поширювала неправдиву інформацію про діяльність ГРД.

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. ВККС регулярно порушує законодавство про доступ до публічної інформації у питаннях, що стосуються кваліфікаційного оцінювання.
2. Рекомендуємо ВККС переглянути позиції щодо надання відповідей на запити про доступ до публічної інформації та максимально сприяти поширенню інформації, яка має значну суспільну вагу.

У СУДДІВСЬКИХ ДОСЬЄ ПРИХОВАНА ЧАСТИНА ІНФОРМАЦІЇ, ЯКА МАЄ БУТИ ВІДКРИТОЮ ВІДПОВІДНО ДО ЗАКОНУ

Перелік документів, які обов'язково мають міститись у суддівському досьє, передбачений у ч. 4-5 ст. 85 Закону «Про судоустрій та статус суддів». Так, відповідно до закону у досьє обов'язково розміщуються такі документи:

1. інформація про результати кваліфікаційного оцінювання судді;
2. дані, отримані від Громадської ради доброчесності (у разі їх наявності);
3. будь-яка інша інформація (документи, матеріали) стосовно судді, яку визнано рішенням Комісії такою, що підлягає включенню до суддівського досьє.

А відповідно до п. 4.29 [Порядку формування досьє](#) до досьє також включаються:

1. протокол результату автоматизованого визначення члена Комісії для підготовки до розгляду і доповіді справи щодо проведення кваліфікаційного оцінювання стосовно відповідного судді;
2. матеріали перевірки, що здійснювалася членом Комісії у рамках проведення відповідного кваліфікаційного оцінювання.

Проте на практиці Комісія ігнорує як положення Закону, так і норми власного Порядку формування досьє. Зокрема з моменту початку кваліфікаційного оцінювання Комісія не розміщує у досьє висновки та інформацію від ГРД, які були надіслані до Комісії безпосередньо або розміщені на інформаційному порталі Ради. Зокрема, у супереч закону відсутні висновки ГРД у суддівських досьє [Н. Бартош](#), [В. Гриців](#), [Ю. Дадим](#), [В. Демидової](#), [І. Калініченка](#), [О. Короткової](#).

Також у переважній більшості суддівських досьє відсутні звернення громадян та інших осіб щодо судді та скарги, у т.ч. скарги щодо недостовірності тверджень суддів у деклараціях доброчесності. Виняток становить досьє судді [В. Дев'ятка](#), хоча навіть у ньому розміщена лише одна з двох скарг щодо недостовірності тверджень у його декларації доброчесності.

Крім того, нам не вдалося виявити жодного досьє, де були б розміщені протокол результату автоматизованого визначення члена Комісії для підготовки до розгляду і доповіді справи чи матеріали перевірки, що здійснювалася членом Комісії, хоча вони є обов'язковою частиною досьє. Ці матеріали є важливими для контролю якості проведення кваліфікаційного оцінювання самими членами Комісії.

Практично в усіх досьє відсутні рішення за результатами кваліфікаційного оцінювання судді. Відповідно до закону рішення Комісії за результатами кваліфікаційного оцінювання є відкритою частиною суддівського досьє. Доступ до матеріалів такого досьє мав би здійснюватися через автоматизовану систему на веб-сайті ВКС. Оскільки така система так і не була створена, доступ до результатів оцінювання можна було отримати, звернувшись до Комісії із запитом у порядку закону «Про доступ до публічної інформації». Зокрема на запит від 25 вересня 2018 р. щодо надання інформації про рішення за ре-

⁷⁷ Лист Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 2.10.2018 № М-5365/18 / [Електронний ресурс] // <https://drive.google.com/file/d/10LlK-mz2H4eOSxakhMa6X5MU4ZLS7YjtN/view>

⁷⁸ Лист Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 9.10.2018 № М-5466/18/ [Електронний ресурс] // https://drive.google.com/file/d/1smpaD-nOoh48aLhvhrcllc0Sra_jltYRI/view

⁷⁹ Рішення Верховного Суду від 20.02.2019 у справі № 9901/924/18 / [Електронний ресурс] // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80109544>

⁸⁰ Перелік відомостей, що становить службову інформацію у Вищій кваліфікаційній комісії суддів України / затверджено наказом Голови Вищої кваліфікаційної комісії суддів України 5.04.2017 № 24 (зі змінами згідно з наказом від 18.06.2018 № 29, від 31.07.2018 № 34) / [Електронний ресурс] // <https://vkksu.gov.ua/ua/dostup-do-publichnoi-informatsii/perelik-vidomostey-sho-stanovlyat-slujb-ovu-informatsiu/>

зультатами кваліфікаційного оцінювання судді В. Дев'ятка Комісія [надала](#) це рішення та повідомила про наявність окремої думки члена Комісії⁷⁷. Таким способом авторам цього дослідження вдалося отримати близько 10 рішень Комісії за результатами оцінювання.

Однак вже 3 жовтня 2018 р. за аналогічних обставин Комісія [відмовила](#) у наданні інформації про рішення щодо результатів кваліфікаційного оцінювання судді Е. Бовкуна. Свою позицію Комісія аргументувала тим, що відповідно до внутрішнього положення про «[Порядок формування і ведення суддівського досяє](#)» такі досяє ведуться у паперовій формі, загальний доступ до якої не забезпечується⁷⁸.

Ймовірно, зміна позиції Комісії пов'язана з бажанням уникнути зовнішнього аналізу результатів кваліфікаційного оцінювання суддів. До речі, Верховний Суд [визнав](#) такі дії Комісії протиправними⁷⁹.

Ще однією проблемою є розширення Комісією переліку даних суддівського досяє з обмеженим доступом. Хоча Закон містить вичерпний перелік даних, доступ до яких обмежується для громадян, ВККС розширила перелік закритої частини суддівського досяє службовою інформацією.

Так згідно з Законом до закритої частини суддівського досяє належить:

1. відомості про місця проживання або перебування, дати народження фізичних осіб, їх адрес, номерів телефонів чи інших засобів зв'язку, адрес електронної пошти, реєстраційних номерів облікових карток платників податків, серій та номерів паспортів, військових квитків, місцезнаходження об'єктів власності (крім області, району, населеного пункту, де знаходиться об'єкт), реєстраційних номерів транспортних засобів;
2. відомості про результати проведення тестувань з метою перевірки особистих морально-психологічних якостей судді (кандидата на посаду судді), загальних здібностей судді (кандидата на посаду судді), а також медичні відомості;
3. будь-які відомості та дані щодо неповнолітніх дітей, крім відомостей щодо майна, майнових прав, активів, інших об'єктів декларування, що перебувають у їх власності відповідно до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, яка подається суддею (кандидатом на посаду судді);
4. інформації, що містить державну таємницю.

Однак згідно з [наказом](#) Голови ВККС цей перелік доповнений службовою інформацією, до якої належить «*інформація з матеріалів суддівських досяє (досяє кандидатів на посаду судді), яка не є відкритою для загального доступу як публічна інформація відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та інших нормативно-правових актів (крім конфіденційної і таємної інформації)*»⁸⁰.

На практиці за таким розмитим формулюванням Комісія приховала велику кількість інформації, яка мала би бути відкритою відповідно до Закону. Зокрема, це стосується даних з анкет судді, наприклад, про прізвища, ім'я, по-батькові родичів судді та їх місце роботи. Доволі часто закривають дані про результати розгляду скарг на суддів, дані про рішення Європейського суду з прав людини і, навіть, дані з майнових декларацій. Без цієї інформації складніше належно оцінити суддю, перевірити достовірність декларації родинних зв'язків, майновий стан та відповідність статків доходам.

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Суддівські досьє не містять усієї інформації, яка має бути відкритою відповідно до закону; зокрема, приховані рішення за результатами кваліфікаційного оцінювання, висновки ГРД, звернення громадян щодо достовірності тверджень у декларації доброчесності тощо.
2. Визначений законом список інформації, яка не підлягає оприлюдненню доповнений службовою інформацією. На практиці за рахунок віднесення інформації до службової Комісія приховала чималу кількість інформації, яка мала бути відкритою відповідно до закону.

ІХ. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ОЦІНЮВАННЯ

МЕХАНІЗМИ ОЧИЩЕННЯ СУДДІВСЬКОГО КОРПУСУ НА ПРАКТИЦІ ВИЯВИЛИСЯ НЕ ЕФЕКТИВНИМИ

⁸¹ Глава Высшей квалификационной комиссии судей: «Стать судьей без конкурса теперь невозможно» / Интервью с Сергієм Козьяковим / [Електронний ресурс] // <https://www.segodnya.ua/politics/glava-vysshey-kvalifikacionnoy-komissii-sudey-stat-sudey-bez-konkursa-teper-v-strane-nevoz-mozhno-1122893.html>

За словами Голови ВККС С. Козьякова:

«якщо говорити простою мовою, судова реформа має два основні завдання: очищення судового корпусу та його оновлення»⁸¹.

⁸² Судді Майдану / довідник Prosud / [Електронний ресурс] // <https://prosud.info/maidans-bad-judges.pdf>

Одним із ключових індикаторів того як ці завдання реалізуються на практиці є проходження оцінювання «суддями Майдану». До цієї категорії суддів належать судді, які під час подій Революції Гідності необґрунтовано забороняли мирні зібрання, застосовували до учасників зібрань покарання у вигляді адміністративного арешту, позбавляли їх водійських прав, а також обирали до учасників зібрань запобіжний захід у вигляді взяття під варту без достатніх правових підстав.

Більшість «суддів Майдану» зуміли уникнути дисциплінарної та інших видів відповідальності та залишилися на своїх посадах. Цьому є кілька причин. По-перше, щодо багатьох суддів сплили визначені законом строки давності для притягнення їх до дисциплінарної відповідальності. Тому Вища рада правосуддя могла констатувати у їхніх діях ознаки дисциплінарних проступків, однак не могла застосовувати до цих суддів жодних санкцій. По-друге, щодо багатьох суддів узагалі не було жодних звернень щодо притягнення їх до дисциплінарної відповідальності у зв'язку з вчиненням незаконних дій у період Революції Гідності. Це можна пояснити, зокрема тим, що багато рішень у справах Майдану усупереч закону не публікувались у Єдиному державному реєстрі судових рішень, а самі судді намагалися усіляко приховати свою причетність до розгляду справ Майдану. Далася взнаки також непослідовна практика ВРП та неготовність правоохоронних органів (за окремими винятками) розслідувати вчинення суддями злочинів під час розгляду «майданівських справ».

У зв'язку з неефективністю дисциплінарної процедури для цілей очищення судової влади, громадськість поклала очікування на процедуру кваліфікаційного оцінювання. Однак як показало практика більшість «суддів Майдану» успішно проходять цю процедуру.

Так, за підрахунками проекту «PROSUD» громадської організації «Автомайдан» серед 129 суддів Майдану, що брали участь в оцінюванні лише 15 рекомендовані на звільнення. Натомість 65 суддів успішно пройшли оцінювання, щодо 1 судді оцінювання припинено, щодо 48 суддів наразі оцінювання не завершено⁸².

СУДДІ МАЙДАНУ. СТАТИСТИКА:

⁸³ Співбесіда під час кваліфікаційного оцінювання суддів (27.03.2018)_3 / [Електронний ресурс] // <https://drive.google.com/drive/folders/1U9iz1rSVagx-grpKHOihft9nbwxQ5nG>

Ще одним несподіваним наслідком оцінювання стало те, що його легко проходять судді, обвинувачені у корупції.

Так, за 2018 рік ВРП відсторонила від здійснення правосуддя 15 суддів у зв'язку з підозрою щодо вчинення ними корупційних злочинів.

Лише двоє з відсторонених суддів (Л. Нечепоренко та В. Пономаренко) встигли скласти кваліфікаційне оцінювання. І обох ВККС визнала такими, що відповідають займаній посаді за критеріями професійності, доброчесності та професійної етики.

Наведені випадки стали не першими, коли оцінювання успішно проходять судді, яких згодом звинувачують у вчиненні корупційних злочинів. Раніше у 2017 році ВРП відсторонила від здійснення правосуддя суддю І.Петрика, який став одним з суддів, що успішно пройшли процедуру первинного кваліфікаційного оцінювання у 2016 році.

Наявність уже трьох випадків звинувачення суддів у хабарництві одразу після успішного складення ними оцінювання, ставить під сумнів ефективність цієї процедури. Існує лише два можливих пояснення цього феномену. Або методологія оцінювання є недостатньо ефективною для цілей виявлення осіб, що вчиняють корупційні злочини, або люди, які проводять оцінювання застосовують цю методологію вибірково чи з недостатньою ретельністю.

Для перевірки цих гіпотез ми вирішили проаналізувати наскільки ретельно ВККС провела кваліфікаційне оцінювання цих суддів. Ось які результати ми отримали.

Так, у судді Л. Нечепоренка ми виявили розходження між даними [деклараций](#) особи уповноваженої на виконання функцій держави за 2015-2017 рр. та даними [деклараций](#) про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за 2012-2015 рр.

Зокрема, відповідно до декларацій за 2012-2015 рр. дружина судді з 2012 року володіє земельною ділянкою площею 2000 кв.м. у Рокитянському районі Київської області. Цю земельну ділянку суддя почав декларувати лише з 2015 року. Незважаючи на ці очевидні розбіжності, Комісія не запитала ([відео](#) 02:10 – 02:27⁸³) суддю про їх причини.

Суддя І.Петрик повідомив неправдиву інформацію у декларації доброчесності. Так, суддя підтвердив, що не приймав одноособово або у колегії суддів рішень, передбачених статтею 3 Закону України «Про відновлення довіри до

⁸⁴ Постанова Київського апеляційного адміністративного суду № 2а/1018/215/12 / [Електронний ресурс] // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/27195034>

⁸⁵ Щорічна декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави та місцевого самоврядування Петрика Ігора Йосиповича за 2015 рік / [Електронний ресурс] // <https://public.nazk.gov.ua/declaration/1f9a1319-d1bc-4a4f-9f43-782789990332>

⁸⁶ Суддівське досьє Петрика Ігора Йосиповича / [Електронний ресурс] // <https://drive.google.com/drive/folders/1PswbL-KMQF8kHmaLFkEz7H5sjB-PV1FQj>

⁸⁷ Рішення про часткове задоволення клопотання заступника Генерального прокурора України про тимчасове відсторонення судді Київського апеляційного адміністративного суду Петрика І.Й. від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності від 12.01.2017 № 3/0/15-17/ [Електронний ресурс] // http://www.vru.gov.ua/content/act/03_12.01_2017_doc

⁸⁸ Хворий суддя «зцілюся» від запитань журналістів (2017.01.13) / [Електронний ресурс] // https://www.youtube.com/watch?v=q3_H2bFhb7k

судової влади в Україні». Однак це твердження судді є неправдивим, оскільки суддя розглядав [справи](#) пов'язані з проведенням виборів до Верховної Ради VII скликання⁸⁴. З цього приводу народні депутати України навіть зареєстрували [законопроект](#) «Про особливості відповідальності суддів, причетних до масових фальсифікацій виборів народних депутатів України 28 жовтня 2012 року» з метою звільнення суддів, які допускали очевидні порушення у справах пов'язаних з проведенням виборів. У будь-якому випадку суддя мав обов'язок вказати про свою участь у розгляді цих справ у декларації доброчесності, однак не виконав його.

Також ми виявили розбіжності між даними електронних та паперових декларацій судді Петрика І.Й. Так, у [електронній](#) декларації за 2015 рік суддя повідомив про набуття ним 2 березня 2015 р. квартири площею 81.3 кв.м. у м. Києві⁸⁵. Однак у [паперовій](#) декларації за той самий рік суддя про наявність квартири не повідомляє⁸⁶.

Крім того, Комісію, очевидно, не зацікавило співвідношення між офіційними доходами та витратами судді.

Так, відповідно до даних [декларації](#) у 2013 році суддя поклав на свій банківський рахунок 2 281 178, 21 грн. При цьому сукупна сума доходів судді та членів його родини склала за цей час склала 801 469, 43 грн., а задекларовані витрати на купівлю рухомого майна 324 416 грн. Таким чином, вклад судді у банківські установи майже на 1,8 млн. грн. перевищує різницю між офіційними доходами та витратами судді за 2013 рік. Декларація судді за попередній 2012 рік також не містить доходів, які могли би пояснити наявність такої значної суми готівкових коштів.

Нагадаємо, що невдовзі після успішного проходження оцінювання судді І.Петрику висунута [підозра](#) у отриманні неправомірної вигоди у сумі 5 тис. доларів, які суддя заховав у внутрішню кишеню мантії⁸⁷. Суддя також [відомий](#) своєю агресивною поведінкою та втечею від журналістів, які намагалися з'ясувати обставини злочину, у якому його звинувачували⁸⁸.

Наведені обставини дають підстави стверджувати, що Комісія не провела перевірку відповідності суддів критеріям доброчесності та професійної етики з достатньою ретельністю.

Щодо методології кваліфікаційного оцінювання, то Комісія зберегла усі [недоліки](#) методології, яка існувала під час конкурсу до Верховного Суду, і навіть посилила їх.

Зокрема, Комісія зберегла методику, яка серед іншого вимірює відданість особи правилам корпоративної спільноти і лояльність до керівництва, не затвердила та не оприлюднила професіограму судді, не оприлюднила методології чи підходу, за яким якісна інформація, отримана в процесі тестування (рівень прояву певних якостей та їх сукупностей), мала переводитись і переводилася у кількісну оцінку (бали) тощо.

На нашу думку, причина лояльного ставлення Комісії до багатьох суддів, які заслуговують на звільнення, закладена у процесі формування цього органу. Наразі половина складу ВКСС призначається з'їздом суддів України, по 2 представники обирають Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Голова Державної судової адміністрації, з'їзд адвокатів України, з'їзд представників вищих навчальних закладів та наукових установ. Досвід проведення добору цими органами показує, що переможцями конкурсів (з'їздів, конференцій), які проводять ці органи стають заздалегідь погоджені кандидати. Наприклад, активісти змогли заздалегідь назвати усіх переможців кон-

курсів (з'їздів, конференцій) до ВРП, які проводили [з'їзд суддів України](#)⁸⁹, [всеукраїнська конференція працівників прокуратури](#)⁹⁰ та [з'їзд адвокатів України](#)⁹¹. З огляду на таку практику, пропонуємо розглянути можливість реорганізації органів відбору суддів з тим, щоб забезпечити найбільше представництво «агентів змін», а не тих, хто консервує усталені негативні практики у судовій системі. Зокрема, слід використати досвід формування ГРД та Громадської ради міжнародних експертів (далі — ГРМЕ) для обрання членів ВККС та ВРП.

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Кваліфікаційне оцінювання у нинішньому вигляді є неефективним механізмом очищення суддівського корпусу; зокрема про це свідчить те, що 81% суддів Майдану успішно його складають, а також наявність уже трьох випадків, коли компетентні слідчі органи підозрюють суддів у вчиненні корупційного злочину невдовзі після успішного складення ними кваліфікаційного оцінювання.
2. Рекомендуємо реорганізувати органи відбору суддів з тим, щоб забезпечити найбільше представництво «агентів змін». Зокрема, слід використати досвід формування ГРД та ГРМЕ для обрання членів ВККС і ВРП.

⁸⁹ Нові члени Вищої ради погоджені до початку з'їзду суддів / Блог Катерини Бутко / [Електронний ресурс] // <https://blogs.pravda.com.ua/authors/butko/5c18d4b7e3c68/>

⁹⁰ Як Порошенко планує закріпити вплив на судово-прокурорську систему / Блог Катерини Бутко / [Електронний ресурс] // <https://blogs.pravda.com.ua/authors/butko/5c17734ad2cd2/>

⁹¹ Нові старі члени Вищої ради правосуддя / Блог Катерини Бутко / [Електронний ресурс] // <https://blogs.pravda.com.ua/authors/butko/5c64f86d79867/>

ВРП ЗВОЛІКАЄ ЗІ ЗВІЛЬНЕННЯМИ ЗА НАСЛІДКАМИ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ОЦІНЮВАННЯ

⁹² Результати розгляду питань порядку денного засідання Вищої ради правосуддя від 25.09.2018 №70 / [Електронний ресурс] // http://www.vru.gov.ua/content/activity_result.docx

Відповідно до пп. 4 п. 161 Перехідних положень до Конституції України усі судді мають бути оцінені на відповідність займаній посаді. У тому разі, якщо за результатами такого оцінювання буде виявлено невідповідність судді займаній посаді за критеріями компетентності, професійної етики або доброчесності або якщо суддя відмовиться від проходження оцінювання, такий суддя має бути звільнений з посади.

Протягом 2018 року ВККС завершила кваліфікаційне оцінювання на відповідність займаній посаді щодо 1771 судді, 144 з яких не підтвердили здатності здійснювати правосуддя у відповідному суді.

Перші [рішення](#) про звільнення з посади ВРП прийняла лише 25 вересня 2018 р., тобто майже через півроку після початку публікації результатів оцінювання⁹². Ймовірно, це пов'язано з тим, що ВРП чекає результатів оскарження рішень Комісії за результатами оцінювання суддів у Верховному Суді. Адже ніхто з суддів, які наразі звільнені з посади, не оскаржував рішення ВККС про невідповідність займаній посаді за критеріями компетентності, професійної етики або доброчесності.

Проте навіть якщо вважати політику ВРП не звільняти суддів до результатів оскарження виправданою, не зрозуміло чому Рада зволікає зі звільненням суддів, які не оскаржували рішення Комісії. Так, наприклад, оцінювання щодо В. Шумка закінчилося 26 квітня 2018 р., а рішення про його звільнення прийнято лише 25 вересня 2019 р. Тобто з моменту прийняття рішення про невідповідність займаній посаді до моменту звільнення минуло 5 місяців, що навряд чи може вважатися розумним строком для проведення простих бюрократичних процедур.

Таким чином, можна зробити висновок, що ВРП невинновато зволікає зі звільненнями за наслідками кваліфікаційного оцінювання.

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Бюрократичні процедури, пов'язані зі звільненням суддів за наслідками кваліфікаційного оцінювання, тривають невинновато довго.
2. Рекомендуємо не зволікати зі звільненням суддів за наслідками кваліфікаційного оцінювання.

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

Аналіз процесу проведення кваліфікаційного оцінювання дозволяє зробити такі проміжні висновки:

1. Абсолютна більшість суддів за наслідками кваліфікаційного оцінювання підтверджує свою відповідність займаній посаді. Водночас 4% суддів не склали кваліфікаційне оцінювання через недостатній професійний рівень, ще 4% за сукупністю показників професійної етики, доброчесності та професійності.
2. Анонімне письмове тестування не показує справжній рівень фахової підготовки суддів. Лише 10 суддів з майже 5 тис. не склали тестування, натомість більшість суддів мають показники близькі до максимальних.
3. Перевірка практичних завдань під час кваліфікаційного оцінювання відбувається не прозоро. Текст практичних робіт суддів не публікується, так само як і результати оцінювання цим робіт кожним з членів ВККС.
4. ВККС застосовує таку саму методологію психологічного тестування, що й під час конкурсу до Верховного Суду.
5. ВККС не затвердила та не оприлюднила професіограму судді під час кваліфікаційного оцінювання; відбувається оцінювання на відповідність ідеалу, який не оприлюднений.
6. Сертифікація однієї з методик психологічного тестування здійснювалось організацією, що має конфлікт інтересів; інформація щодо сертифікацій інших методик утаємничена.
7. Психологічний тест перевіряє серед іншого лояльність до менеджменту; непокірні, свободолюбіві, такі, що мають власну думку про речі, яких тяжко схилити до відступів чи компромісів отримують низькі результати.
8. Результати психологічного тестування одного й того самого судді за одною і тою ж методологією змінилися на 76 % лише за один рік; це може свідчити про те, що методологія психологічного тестування не адаптована до повторного використання.
9. Багато суддів готуються до психологічного тестування, попри рекомендації утриматись від підготовки. Тренінги щодо проходження тестування організовує Національна школа суддів України, суди, існують також комерційні пропозиції щодо проходження психологічного тестування.
10. На тренінгах з проходження психологічного тестування суддів вчать говорити неправду.
11. Лише ВККС виставляє бали за результатами психологічного тестування; будь-який зовнішній контроль за цим процесом відсутній.
12. У середньому під час кваліфікаційного оцінювання відбувалося 320 співбесід на місяць. Причиною, якою ВККС обґрунтовує форсування кваліфікаційним оцінювання є незадоволення суддів нерівністю в оплаті праці.
13. Існують разючі відмінності між ставленням Комісії до суддів щодо яких є схожі претензії щодо недекларування майна.
14. Члени ВККС як правило не перевіряють інформацію, яку надають судді під час співбесіди; існують випадки успішного проходження оцінювання після повідомлення Комісії неправдивих даних.
15. Судді, які отримали 0 балів за критеріями доброчесності та професійної етики під час конкурсу до Верховного Суду успішно складають кваліфікаційне оцінювання; це свідчить про те, що оцінка одних і тих самих фактів за однією і тією ж методологією призводить до різних результатів.
16. ВККС не встановлює дані про невідповідність статків суддів їх офіційним доходам під час кваліфікаційного оцінювання, хоча має можливість це робити відповідно до закону.
17. Окремі співбесіди проводяться членами ВККС, які мають конфлікт інтересів по відношенню до суддів, яких вони співбесідують.

18. Походження понад 80% балів, які отримують судді під час кваліфікаційного оцінювання не зрозуміле.
19. Комісія, як правило, не розкриває змісту інформації щодо невідповідності суддів критеріям доброчесності та професійної етики, яка надходить від громадян, та не вказує причини її неврахування.
20. Верховний Суд визнав незаконним «мотивацію» рішень за наслідками кваліфікаційного оцінювання лише у вигляді балів. Комісія оскаржує це рішення.
21. ГРД практично не брала участі у кваліфікаційному оцінюванні. Причина — у темпах оцінювання, які не дозволяли проводити ефективну перевірку та перешкодах, які створювала ВККС.
22. Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду визнав незаконними більшість положень регламенту ВККС, які регламентують вимоги до висновків та інформації ГРД. Остаточне рішення з цього приводу ухвалить Велика Палата Верховного Суду.
23. ВККС не зупинила проведення кваліфікаційного оцінювання на період відсутності сформованого складу ГРД; таким чином громадськість не мала можливість взяти участь у процесі оцінювання частини суддів, попри те, що роль ГРД у кваліфікаційному оцінюванні передбачена законом.
24. Близько 10 % співбесід під час кваліфікаційного оцінювання проходить у закритому режимі; у більшості випадків співбесіди з суддями закриваються з міркувань особистою безпеки, безпеки близьких осіб та збереження майна.
25. Судді, які проходять співбесіду у закритому режимі удвічі рідше визнаються такими, що не відповідають займаній посаді.
26. ВККС не розглядає кожен випадок закриття співбесіди індивідуально; як правило, наявність ризиків встановлюється автоматично лише у зв'язку з тим, що особа колись проживала на тимчасово окупованій території.
27. ВККС регулярно порушує законодавство про доступ до публічної інформації у питаннях, що стосуються кваліфікаційного оцінювання.
28. Автоматизована система доступу до суддівського досьє не створена у супереч закону. Не відомо чи Комісія вживає якихось заходів до її створення.
29. Велика частина суддівських досьє публікується несвоєчасно, а вже опубліковані досьє практично не оновлюються.
30. Суддівські досьє не містять усієї інформації, яка має бути відкритою відповідно до закону, зокрема, приховані рішення за результатами кваліфікаційного оцінювання, висновки ГРД, звернення громадян щодо недостовірності тверджень у декларації доброчесності тощо.
31. Визначений законом список інформації, яка не підлягає оприлюдненню у суддівському досьє доповнений службовою інформацією. На практиці за рахунок віднесення інформації до службової Комісія приховала чималу кількість інформації, яка мала бути відкритою відповідно до закону.
32. Поточні темпи кваліфікаційного оцінювання унеможливають ефективну перевірку суддів за критеріями доброчесності та професійної етики.
33. Бюрократичні процедури, пов'язані зі звільненням суддів за наслідками кваліфікаційного оцінювання, тривають невиправдано довго.
34. ВРП зволікає зі звільненнями за наслідком не складення кваліфікаційного оцінювання.
35. Кваліфікаційне оцінювання у нинішньому вигляді є неефективним механізмом очищення суддівського корпусу; зокрема про це свідчить те, що 81% суддів Майдану успішно його складають, а також наявність уже трьох випадків, коли компетентні слідчі органи підозрюють суддів у вчиненні корупційного злочину невдовзі після успішного складення ними кваліфікаційного оцінювання.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ВЕРХОВНІЙ РАДІ УКРАЇНИ:

1. Рекомендуємо реорганізувати органи відбору суддів з тим, щоб забезпечити найбільше представництво «агентів змін». Зокрема, слід використати досвід формування ГРД та ГРМЕ для обрання членів ВККС і ВРП.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ВИЩІЙ КВАЛІФІКАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ СУДДІВ УКРАЇНИ:

2. Зменшити темп проведення кваліфікаційного оцінювання до такого, який дозволить повністю та всебічно збирати та опрацьовувати усю інформацію про кандидатів та суддів.
3. Не призначати кваліфікаційне оцінювання до моменту публікації відповідного суддівського досьє.
4. Значно збільшити кількість основ тестових завдань, що публікується для цілей анонімного письмового тестування.
5. Переглянути питання, які використовуються для перевірки професійних знань суддів. Тестування має ранжувати суддів відповідно до рівня їх знань. Тести, які більшість суддів складають на показними близькі до максимальних не відповідають цій вимозі.
6. Забезпечити опублікування практичних робіт суддів та оцінок членів Комісії.
7. Затвердити та оприлюднити професіограму судді.
8. Не застосовувати під час психологічного тестування критеріїв, які перевіряють лояльність до менеджменту.
9. Перевірити методики психологічного тестування на предмет можливості їх повторного використання до осіб, які вже його складали.
10. Провести належну сертифікацію методик та утриматись від поширення інформації про наявність сертифікатів у діючих методик.
11. Надати дані щодо того, чи може психологічне тестування перевіряти істинність тверджень судді. Навести конкретні приклади того, яким чином виявлена брехня впливає на результати психологічного оцінювання.
12. Максимально перевіряти факти недоброчесної поведінки суддів та спростовувати їх не просто словами судді на співбесіді, а іншими доказами, які заслуговують на довіру.
13. Застосовувати єдиний підхід до правил ведення співбесіди та оцінки наданих суддею доказів.
14. Аналізувати усі майнові декларації, у т.ч. які суддя заповнював до 2012 року. Також перевіряти факти шляхом надсилання відповідних запитів у компетентні органи.
15. Вжити заходів для отримання безпосереднього доступу до усіх баз даних, які є потрібними для всебічної оцінки суддів та перевірки їх пояснень.
16. Передбачити обов'язок членів Комісії повідомляти про факти, які можуть свідчити про наявність реального чи потенційного конфлікту інтересів які їм відомі як щодо себе так і щодо інших членів Комісії.
17. Забезпечити недопущення фактів прийняття ВККС рішень в умовах реального чи потенційного конфлікту інтересів.
18. Забезпечити індивідуальний підхід до питання про проведення співбесіди у закритому режимі.
19. Проводити закриті співбесіди лише у частині, яка стосується фактів, які не можна розголошувати; натомість інша частина співбесіди має залишатися відкритою для публіки.
20. Обґрунтовувати та публікувати рішення про проведення закритих співбесід на сайті Комісії.

21. Вносити стенограму співбесіди, яка проводилась закрито у загальнодоступне суддівське досьє за винятком частини, яка не підлягає розголошенню.
22. Переглянути позиції Комісії щодо надання відповідей на запити про доступ до публічної інформації та максимально сприяти поширенню інформації, яка має значну суспільну вагу.
23. Проаналізувати практику виконання ВККС запитів про доступ до публічної інформації та забезпечити її єдність.
24. Вжити активних та невідкладних заходів для розробки та впровадження автоматизованої системи ведення та формування суддівських досьє.
25. Мотивувати рішення за результатами оцінювання не лише балами.
26. Уникати випадків різної оцінки одних і тих же обставин за тією ж методологією у межах різних процедур; кожен випадок відступу від попередньої практики має бути ретельно пояснений Комісією.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ВИЩІЙ РАДІ ПРАВОСУДДЯ:

27. Не зволікати зі звільненням суддів за наслідками кваліфікаційного оцінювання.

ДЛЯ НОТАТОК

